

5.4. *Monarchia-diskurzus – a nosztalgia vége Krúdynál*

Krúdy Gyula 1930-ban megjelent regénye átfogóbb perspektívából szemlélve azon irodalmi művek sorába illeszkedik, amelyek az első világháború után a k. u. k.-Monarchia összeomlását tematizálták, és a Monarchia világot nosztalgiával, gyászolva vagy iróniával színezzé idézik meg. A Monarchia kultúrájának megjelenítését az utóbbi évek magyar irodalomtudományi diskurzusa is tárgyalja különböző szerzők szövegeinek eltérő vonásait összevetve,⁸³⁰ egy-egy szerző műveit ele-

⁸³⁰ A Monarchia örökségét számba vevő kötetben Krúdy, Kosztolányi és Márai műveit hasonlítja össze Szegedy-Maszák tanulmánya, amelyben „a Monarchia kettős minősítése” kap hangsúlyt, vö. Szegedy-Maszák 2007: 157. A Krúdy tárgyalása szempontjából különösen fontos német nyelvterületen, ahol a 20. szá-

mezve vagy tágabb összefüggéseket felmutatva.⁸³¹ A magyar irodalmi jelenségekkel különféle módon párhuzamba állítható, a Monarchia korát, világát és ellentmondásait megidéző szövegekre a német nyelvű irodalomból ismert és kiváló példákat szolgáltatnak többek között Joseph Roth,⁸³² Hermann Broch⁸³³ regényei. Idesorolható Robert Musil töredékben maradt nagyregénye, *A tulajdonságok nélküli ember* is, amelynek elbeszélője meglehetősen ironikus-kritikus látásmódot képvisel,⁸³⁴ s nemcsak a Monarchia ellentmondásait és bukását hozza sokoldalúan játékba, hanem az elbeszélő diskurzusban sokrétűen felmutatja és meg is kérdőjelezi a modern individuum és a modern világ problematikáját. Így a regényben „nem az a kísérlet fogalmazódik meg, hogy megszüntesse mindazokat a szubjektív és kollektív válságokat és konfliktusokat, amelyek a modernizáció meghatározta sokrétűségéből és kulturális sokféleségből fakadtak, hanem sokkal inkább az, hogy ezeket feltárja, miáltal ezek talán szándéka ellenére is kevésbé élesen jelenítődnek meg”.⁸³⁵

A 20. század magyar irodalomtörténetében Krúdyt gyakorta tekintették afféle nosztalgikus múltidézőnek, aki a letűnt világot gyászolva a műveiben egyre-másra megidézi, ezáltal megőrökíti és fenntartja, úgyhogy éppen ezen vonásai révén, amelynek a törésvonalait és diszkrepanciáit eleinte alig érzékelték, tehetett szert szélesebb kortár-

zadi magyar irodalomnak az 1990-es években megindult fokozott nemzetközi recepciója során Krúdynak is nagyobb figyelmet szenteltek, a regényt ebbe a sorba illeszti a megújuló német recepcióban többek között Gauss recenziója is (vö. Gauß 2000).

⁸³¹ E tekintetben kiemelendők Fried István Krúdyról és Márairól írott munkái, valamint a *Monarchia* regionális irodalmát tárgyaló kötetei.

⁸³² Összefoglaló elemzéséhez vö. Hartmann 2006.

⁸³³ Vö. Kessler 2003; Martens 2006; Stašková/Lützelner 2009; Lützelner/Kessler 2015; Martens 2006.

⁸³⁴ Lásd az 5.3.2. fejezetet is.

⁸³⁵ Csáky 2000: 44. Vö. még a tanulmányokat in: Musil-Forum. Studien zur Literatur der Klassischen Moderne, 27. kötet (2001/2002) és 28. kötet (2003/2004), valamint Martens/ Ruthner/ De Vos 2005.

si és későbbi olvasói körökben tartós népszerűségre.⁸³⁶ Az utóbbi évek kutatásai – néhány korábbi ilyen értelmű észrevétel mellett – Krúdy művészetének éppen azokat a szempontjait tárják fel, amelyek ezeket a megközelítésmódokat több tekintetben megkérdőjelezzik, és a szerzőt modern, a századforduló és a két világháború közötti korszak prózairodalmát megújító íróként értelmezik, aki szövegei bizonyos sajátosságai révén a vélelmezett nosztalgikus hangot megkérdőjelezve, elbeszéléstechnikai eszközökkel megtöri, és az individuum, az identitás, a történelem, a nyelv és az elbeszélés problémáit sokrétűen felmutatja, s ezáltal a (poszt-)monarchikus irodalmi diskurzus sajátos változatát teremti meg.⁸³⁷

A vizsgálandó regényben is egymással ellentétesen ható szerkesztési elvek fedezhetők fel: a narratív struktúra elemeinek sokrétűsége, heterogenitása és széttartósága első megközelítésben összekuszálhatja ugyan a befogadását és az értelmezését, elemzésbeli összekapcsolásuk azonban egyúttal olyan olvasatot tesz lehetővé, amely egy mélyebb metaforikus síkot mutat fel, és a regényt ezáltal a nosztalgiát megkérdőjelező, elbizonytalanító monarchia-diskurzusba ágyazza.

5.4.1. Az emlékezés narratív konstrukciója Krúdy *Boldogult úrfikoromban* című regényében

A regény, amely szerzője halála előtt három évvel jelent meg, Krúdy kései művei közé tartozik, amely mint „rendkívül intim, visszafogott kamarazene, mégis Krúdy összes »formai« törekvésének egyszeri diadala, a magyar életről alkotott véleményének, kristálytiszta, kegyetlen foglalata”⁸³⁸ mintegy összegzi is az életmű egyes vonásait. A mű

⁸³⁶ A korábbi magyar Krúdy-filológiához vö. például Fülöp 1986; Bori 1978; Fábry 1978.

⁸³⁷ A Krúdy-szövegek „újragondolására” szolgáltatt többek között példát a *Literatura* folyóirat 2002. évi 3. száma is, amely a Szindbád-novellák kapcsán vet fel elemzési-értékelési szempontokat.

⁸³⁸ Kompolthy 1986: 159.

Krúdy úgynevezett „budapesti regényei” közé sorolható, melyek a konkrét hely megidézésével szimbolikus keretet teremtenek a város metaforikus, emlékezetbeli átlényegítéséhez.⁸³⁹ Az elbeszélő „történet” egy közelebről nem meghatározott történeti időben játszódik, amely a Monarchia széthullása utáni időszakra (nagyjából az 1920-as évek elejére) tehető. A szűkebben vett cselekmény egy napot, a farsangi időszak utolsó napját fogja át, hiszen „a farsang végére eső Dorottya-napot mutatta a kalendárium” (Búk, 38). E napon szinte semmi sem történik: egy kis társaság, melynek tagja Vilmosi Vilma, aki „mielőtt a margitszigeti szállodába költözött, tanítónő volt a Szepességben” (Búk, 14), az „elbáméskodásra hajlamos” (Búk, 6) „hórihorgas fiatalember” (Búk, 8) Podolini Lajos, akik mindketten a Felvidékről kerültek a fővárosba, valamint a „középkorú úriember” (Búk, 5), Kacskovics, villásreggelire betér a *Bécs városához* címzett sörözőbe, ott evéssel, ivással, hallgatag odafigyeléssel, beszélgetéssel, később zenéléssel és tánccal tölti el a napot, melynek végén a törzsvendégek, az alkalmi vendégek és a vendéglői személyzet tevékeny részvételével egy tumultuózus jelenetben szokatlanul viselkedik, sőt egyenesen „hősi” tettek későbbi elbeszéléseinek tárgyává válik. Vilma kisasszony azonban – amint azt már a sörözőbe lépésekor tett szellemes megjegyzésében előrevetítve kinyilvánította – átveszi a vendéglőt, és hozzámegy a hajdani alszolgabíró Podolini Lajoshoz.

A látszólag banális történet happy enddel ér tehát véget, azonban mégsem erről van szó, mert a boldog vég ironikusan megtörik, és az emlékezőesékből, szerzteágazó beszélgetésekből, leírásokból és elbeszélői kommentárokból szőtt elbeszélés fordulatai közepette szinte váratlanul, boldogság és boldogtalanság esetlegességét felmutatva, következik be.⁸⁴⁰ Az elbeszélő diszkurzus döntő mértékben járul hozzá

⁸³⁹ Krúdy „budapesti regényeivel” kapcsolatban vö. Eisemann 2001. A Krúdy műveiben felbukkanó, Budapestre vonatkozó mozzanatok formáinak sorravételéhez vö. Fábry 2001.

⁸⁴⁰ Kacskovics szerepe ugyanakkor valamiféle implicit narratív keretet is ad a történetnek, hiszen az ő ismételt szóba hozott álmatlansága teszi lehetővé, hogy felfedezze „az *Idegenek Névsorában* [...] a podoliniak nevét” (Búk, 25), majd „a Budapesten megjelenő német újságban” (Búk, 182) ő látja meg „a Bécs

ahhoz, hogy a történet és a boldog vég elbizonytalanodik és széthullik: bár mindkettő bizonyos jól ismert műfaji mintákhoz nyúl vissza (többek között a komikus eposz,⁸⁴¹ a komédia, de a kalandtörténet és a triviális irodalom egyes elemei is felfedezhetőek, az utóbbi főként a különböző női álneveken publikáló Szerkesztő képviselőjében), ám ezek igen vegyes elegyet alkotnak, és az elbeszélői hang(ok) részben azonnal megtörik őket. Azonkívül a – túlnyomórészt a fiktív elbeszélő által játékba hozott – intertextuális vonatkozások is irodalmiasítják és fikcionalizálják az eseményeket, amelyek az elbeszélő előreutaló megjegyzései következtében – például „mint később, évek múlva emlegették” (Búk, 151) eleve egy populáris városi mitológia részeiként jelennek meg:

Pista úr tehát kimondván egy számot, amelyet pénzösszegben kifizetett, kezét fogott Vájsszal, aztán újra kezét fogott, de valamely okból még nem kelt fel az asztaltól. (Mint a következő években a mesemondók megállapították: az elnök ez alkalommal nem bírt felállni a székről, olyan mértékben tört ki rajta a részegség) (171).⁸⁴²

A „zárójelbe tétel” e technikájával az elbeszélői kommentárok egyenesen legendaszerű bizonytalansággal telítődnek, sőt ezáltal ezek a töprengések akár feltételezésnek és fantáziálásnak hatnak:

(Mondják, persze évek múltán, hogy a gyűrűváltás is másképpen történt volna a herceg és Vilma kisasszony között, ha Stranszki nem tartózkodik e napon véletlenül a *Bécs városához* címezett vendégfogadóban. [...]) – nem

városánál töltött mulatságos nap után” (Búk, 182) a vendéglő átadását előkészítő hirdetést.

⁸⁴¹ A komikus eposz műfaji mozzanatainak felvétele mutatkozik meg például az állandósult tulajdonságok, a visszatérő mozzanatok és az ironikus felhanggal kísért „hősi tett(ek)” alkalmazásában, s az elbeszélő történet időbeli szituálása farsang utolsó napjára / Dorottyá-napra potenciális intertextuális utalásként is funkcionál, kitágítva a regény értelmezési tartományának bizonyos vetületeit.

⁸⁴² Már az összefoglaló jellegű „tehát” is a fiktív elbeszélőre utal, kommentáló megjegyzését azonban tipográfiaiilag is kiemeli, hogy zárójelbe tétele kifejezetten felhívja e funkciójára az olvasói figyelmet.

akadt senki, aki mindezt elmondta volna a konok törzsvendégnek, aki mind elszántabban üldögélt söröskorsója mellett, mintha eltökélt szándéka volna, hogy nem mozdul helyéről mindaddig, amíg mindennek nem jár a végére) (178).⁸⁴³

Az elbizonytalanításhoz maga az elbeszélő járul hozzá: az elbeszélő hang látszólag ugyan a mindentudó elbeszélő vonásait mutatja fel, aki felvilágosításokat ad, és az elbeszélteket kommentálja, de az elbeszélői funkció többszörösen is kérdéssé válik, részben azért, hogy nemegyszer átengedi az elbeszélést különböző szereplőknek, akik maguk mondják el történetüket vagy annak egyes részeit, mint például a „középkorú úriember”, Kacs Kovics, aki a *Bécs városa* vendéglősenek történetét foglalja össze:

Nem lehet akárki vendéglős *Bécs városában*. Vájsz úr, a mostani vendéglős fiatal korában sörfőzőlegény volt az öreg Dreher Antal sörgyárában. Igen rendesen viselkedett, munkája ellen senkinek kifogása nem volt, de jött a szerelem, amely a sörfőzőlegényt is elkapja. A szerelemmel mindenféle kívánságok járnak, és Vájsz úrnak eszébe jutott, hogy kocsmát nyit Pesten, ahol az a sört mér, amelyet Svehátban segített főzni. Esküvője előtt jelentkezett gazdájánál, hogy ő elmegy Pestre, és sveháti sört mér. *Sveháter Lager-Bier-t*, mint abban az időben nevezték. Nászajándékul azt kérte gazdájától, hogy ő legyen az egyetlen pesti vendéglős, aki ezt a sört mérheti. Miután a sveháti sörnek amúgy se volt nagy népszerűsége Pesten, a sörfőző beleegyezett munkása kérelmébe. Azóta mér Vájsz egymagában olyan sört Pesten, amely máshol nem kapható. A sors megjutalmazta a sörfőzőlegény hűségét, és Vájsz úr manapság tekintélyes adófizetője a városnegyednek (mert valahogy úgy vagyunk manapság is, hogy a tekintélyességet az egyenes adó után osztogatják) (34).⁸⁴⁴

⁸⁴³ Az elbeszélő zárójeles megjegyzései ebben az esetben mintegy két oldalt tesznek ki, és a hagyományos elbeszélői eljárásokat és modelleket ironikusan felvillantva teszik próbára az elbeszélői kommentár technikáját.

⁸⁴⁴ Az elbeszélői kommentár „zárójelbe tétele” itt az elbeszélői funkciót e pillanatban gyakorló szereplő hatókörébe kerül.

Egy szereplőnek egy másik szereplőről szóló elbeszélése ezzel a beszélgetésbe ágyazott elbeszélést az elbeszélő világ és prezentációja döntő mozzanatává avatja, ezáltal az idő- és térkoordináták, valamint a szereplők identitásának vonatkozásai széttöredeznek, illetve kaleidoszkópszerűen egymásra vetülnek. A fenti szövegrész továbbá a Bécs–Budapest térkoordinátákat is bevezeti, amelyek ezáltal több síkon tematizálódnak, motivikusan továbbszövődnak és kibővülnek, miközben az egész mögött meghúzódó Monarchia-diszkurzust hordozzák.

Azonkívül az (auktoriális) elbeszélő hang maga is gyakorta elbizonytalanodik, sőt átmenetileg egyenesen megbízhatatlanná válik⁸⁴⁵ az elbeszélő események körülményeit, idejét és más mozzanatait illetően, valamint az elbeszélő közbeszólás hozzárendelhetősége – vagyis hogy az elbeszélőtől vagy az egyik szereplőtől származik-e – nemegyszer eldönthetetlenül függőben marad. Így „az elbeszélő sem egészen magabiztos irányítója a szereplők ugyancsak kavargó emlékidézésének”.⁸⁴⁶ Ez a technika nyilvánul meg részben a különböző szereplőkről, viszonyaikról és körülményeikről tett zárójeles megjegyzésekben is: „(Ugyan, hol van olyan férfi a világon, aki cserben hagyja ilyen megfélemlített nőt?)” (Búk, 42), valamint az olyan, az elbeszélést magát is tematizáló visszautalásokban, mint „akit [...] már elbeszélésünk folyamán felemlítettünk” (Búk, 60) és előreutalásokban, mint „[d]e ez csak későbbben tudódott ki” (Búk, 62) vagy „mint elbeszélésünk folyamán kiderül” (Búk, 37). Az elbeszélő funkció ezzel többszörösen és ambivalens módon áthelyeződik, az elbeszélő és szereplő „szólam”, s a fikcióban betöltött funkció nivellálódik, „egyes szereplők elbeszélői [...] pozíció felé mozdulnak el, miközben a narrátori hang [...] besorolódik a szereplői megszólal-

⁸⁴⁵ Bár a narratológiai eszme-futtatások elsősorban az én-elbeszélőt tartják (eredendően) megbízhatatlannak, auktoriális elbeszélés esetében is lehetséges megbízhatatlanság: Krúdy szövegei erre is példákat szolgáltatnak.

⁸⁴⁶ Fried 2006: 258.

lások közé”,⁸⁴⁷ ami az elbeszéltek értelmezésének többértelműségéhez vezet.⁸⁴⁸

Az elbeszélte történet szereplői⁸⁴⁹ szintén sajátos módon „töredeztettek”, illetve heterogének vagy éppenséggel „többes identitásuk” van.⁸⁵⁰ Ez abból a tényből adódik, hogy ezek a figurák többnyire különféle képpen lecsúszott vagy bizonytalan egzisztenciák, mint amilyenek a Pista úr, az elnök körül összegyűlő asztaltársaság tagjai. Az elnököt magát számos korábbi tulajdonsága és társadalmi helyzete jellemzi, mely ugyanakkor már mind a múlté, s szinte csak a múltat őrző-felidéző helyen és társaságban él mintegy köznapi-mitikus formában, valamint az elbeszélő idézi az emlékezetbe. Nikodémi úr Pesten született olasz, aki a szülőhelyét még egyszer sem hagyta el, de a sohasem megélt potenciális identitásáról ábrándozik, s tulajdonságaival játékosan utal a városra jellemző etnikai sokféleségre.⁸⁵¹ Kriptai úr, a „gondnokság alá helyezett gavallér” (Búk, 49) a társadalmi identitás látszat-jellegét példázza, amiként a származás realitásának átfunkcionálhatóságát mutató „két komoly úriember” (Búk, 49), Kesthelyi és Plac is. A bizonytalan identitás legfeltűnőbb példájaként említhető

⁸⁴⁷ Gintli 2006: 16. Gintli a *Boldogult úrfikoromban* című regényt, más példák mellett, külön kiemeli „az elbeszélői tekintély [...] megingatásának” (uo.) eklatáns példájaként.

⁸⁴⁸ Bezeczky Gábor is hangsúlyozza (a Szindbád-novellákra vonatkoztatva, de meglátása általánosítható), hogy „Krúdy egymásra rétegezi a különböző nézőpontokat, melyek nem számolják fel egymás érvényét, hanem egymással párhuzamosan hatnak” (Bezeczky 2003: 40).

⁸⁴⁹ A 'szereplő' ('figura') átfogó és rendszeres narratológiai vizsgálatát adja Jannidis 2004.

⁸⁵⁰ Az Osztrák–Magyar Monarchiában megfigyelhető többszörös identitások kérdését tárgyalja Bécs mint nagyváros/metropolisz kulturális hibriditásának fényében Moritz Csáky megállapításai a Monarchia más városaira, így Budapestre is érvényesek lehetnek, vö. Csáky 2005: 121skk.; összefoglalóan még Csáky 2010.

⁸⁵¹ Más szereplők neve szintén etnikai-nemzeti pluralitásra utal, mint például 'Kacs Kovics', 'Plac', 'Kesthelyi', 'Burg báró', 'Holcwart Ede' stb.; a megnevezésben a keresztnév és névként funkcionáló foglalkozásmegjelölések is fontos szerepet játszanak.

a Szerkesztő, aki külső megjelenésében a városi kultúra hiedelemkörébe illeszkedik (könyveket cipel magával, ami jelzésértékű az eme látszat szerint őt kezelő többieknek⁸⁵²), az általa használt női álnevei révén egyúttal nemi azonosságokat átszelő fiktív identitásokat ölt magára, saját maga számára viszont Shakespeare szonettjeit fordíttatja, s ezzel önnön hasadt személyiségében mutatja fel a magas és a triviális irodalom ellentétét, valamint a városi populáris kultúra és az olvasási divatok heterogenitását. A Felvidékről, Podolin városából a fővárosba szakadt két középponti figura, Vilmosi Vilma és Podolini Lajos szintén elveszítette korábbi identitását – minden bizonnyal az első világháborút követő történelmi események, a Monarchia összeomlása miatt, bár mindez csupán utalás szintjén jelenik meg az elbeszélte történetben –, s éppen új azonosságot keresnek önmaguknak: e keresés külső jeleinek tekinthetők a vonásaikban (öltözetükben, viselkedésükben) jelentkező meglehetősen széttartó elemek. Podolini viselkedését motorikus diszkrepancia uralja, mert bár ő „egy nagyreményű fiatalember volt, akivel bárhol találkozna az ember” (Búk, 6), egyúttal azonban mégis különös jelenség:

[E]lbáméskodásra hajlamos, nagy ádámcsutkájú, hórihorgas lábú, gesztikuláló kezeivel szinte összeköttetésben is alig lévő úriember, mintha minden testrészét valamely más állomáson szedte volna össze (Búk, 7).

Podolini mozgásában is feltűnő belső nyugtalanság és rendezetlenség nyilatkozik meg:

A mi fiatalemberünk testrészei is különböző életet látszottak élni. Midőn arról volt szó, hogy lábai északi irányba, a sziget csúcsa felé vegyék útju-

⁸⁵² „Volt egy időszak Pest éjjeli életében, amikor az ilyen könyvcsomagokkal érkezett vendégeket az éjjéli órában a pincérek 'doktor úrnak' szólították, a legkényelmesebb asztalokat kínálták nekik, [...] tintát és tollat tettek az asztalra, megelégedtek annyival, hogy a vendég csak feketekávét rendelt [...]” (Búk, 55sk.), de a „volt egy időszak” temporális utalása révén mindez alapvetően elmúltként tétéleződik.

kat: a gólyalábak határozottan kelet vagy nyugat felé akartak elindulni. Sőt hátráltak is, mintha svungot vennének a külső iramodáshoz. Ugyanilyen bizonytalan mozdulatokat tettek a karjai, amelyek hosszúak voltak, mintha imént jöttek volna ki valamely kolbásztöltőből (7).

Hasonló heterogenitás jellemzi szociális helyét tekintve is, mert jóllehet „polgári” foglalkozását tekintve „kicsinykét alszolgabíró is” (Búk, 7) volt, másfajta, a happy endet később megalapozó foglalatosságát legalább annyira fontosnak tartja: „Hajdan, szepességi úrfi koromban, másféle foglalkozásom is volt; legbüszkébb voltam arra, hogy Lublótól Poprádfelkág nem tudtak bálákat rendezni nálam nélkül” (Búk, 7).

Vilma kisasszony öltözéke is több stílust egyesít magában, melyek mindegyike önálló identitásra utalhatna, együttesük azonban meglehetősen zavaróan hat:

Ámde ekkor az emlegetett hölgy megjelent a szálloda ebédlőszobájában, és a figyelem feléje fordult. [...] És Vilmosi Vilmácska ekkor megjelent az üvegajtóban. Ha szabályszerűen akarnánk bemutatni a hölgyet: megjelenését vándorszínésznőéhez, postáskisasszonyéhoz, de magános tanítónőéhez is hasonlíthatnánk, mert mind a három típusból felszedett magára valamit (Búk, 11).

A három típus mindegyike különböző társadalmi és kulturális konnotációkat alapoz meg, az elbeszélte történet végkifejlete, a *Bécs városához* címzett vendégelő átvétele mindamellet mindhármat keresztezi, és egy (a történet egyes pontjain utalásosan fel-felbukkanó) negyediket alapoz meg.

A szereplők identitásproblémája a névadásban is megnyilatkozik:⁸⁵³ Vilma kisasszony neve (Vilmosi Vilma) a „Vilmos” név férfi és női változatát egyesíti, s ezáltal a „női erények” (Vilma kisasszony tud hímezni, érdekl, hogyan készülnek a különböző fogások a *Bécs városához* címzett vendégelőben, ráadásul kiválóan táncol is) egyesülnek

⁸⁵³ A nevek mint fiktív entitások megjelölésének problémájához vö. Zalta 1987 [2003]; Szabó 2005; Orosz 2006c.

benne „férfias” erővel. A zajló Duna jégtábláin való átkelése „hősi tett”, még ha ironikus színben jelenik is meg, és hősiességének jele az is, hogy átveszi a fogadás szerepét, és ezáltal megmenti a Bécs városát – ezek a mozzanatok szinte egy fordított „hősi eposz” ironizált, sőt egyenesen parodizált elemeit idézik fel.⁸⁵⁴ Podolini Lajos neve a származására, Podolin városára utal vissza, amely az elhagyott/elvesztett Felvidéket jelképezi, a Budapestre került bécsi sörfőzőlegény pedig, a Monarchia etnikai-kulturális folyamatait és ezek változásait jelezve, nevének magyaros változatát viseli: Weiß-Vájsz.⁸⁵⁵ Ráadásul nemcsak a tulajdonnevek utalnak heterogén mozzanatokra, hanem a Bécs városához címzett intézmény megjelölése is változik: nemcsak vendéglőnek, hanem sörháznak is nevezi a szöveg (Búk, 33), s hasonlóan jár el Vájsz foglalkozásának jelölésével is: a vendéglős (Búk, 34), fogadás (Búk, 157), vendégfogadás (Búk, 157) elnevezések változnak.

A szereplők szilárd és egyértelmű azonossága azáltal is elmozdul, hogy egyes, a történetben biztosnak látszó jellegzetességek hirtelen másfajta tulajdonságokká válnak, amikor például a csendesen üldögélő és a beszélgetést hallgató Vilma kisasszony kiváló táncossá válik, s ezáltal régi és bevált (bécsi) tradíciók méltó folytatójának bizonyul:

Vilma úgy táncolt, mint ahogy Ferenc József idejében a legjobb balett-mesterek tanították a táncot, ha az Operaház műsorán a Bécsi keringő volt előadásra kitűzve. Kalapban, ködmönkében, rövid, úgynevezett „trottor”-szoknyában volt [...]. És Vilma könnyedén, szinte ajándékozva mutatta a lábait, amint a trottorszoknya ütemesen, boszorkányos szabályossággal lendült körülötte [...] (154sk.).

⁸⁵⁴ A „mentőakció” ugyanis másodlagos szintre tevődik át, hiszen nem magának a városnak, hanem a városról elnevezett vendéglőnek a megmentéséről van szó.

⁸⁵⁵ A szereplők neve és az identitás kapcsolatairól Krúdnyál vö. Gintli 2005: 28skk. A nevek és elnevezések referenciális kiürüléséről vö. Mesterházy 2003: 288sk.

Ez is bizonyítéknak tekinthető arra, hogy alkalmas az amúgy egyenesen a Monarchia „hagyományait” felidéző *Bécs városa* továbbvitelére. Az elbeszélte történet végének meglepő fordulatát ezáltal narratologailag több lépés készíti elő. Azáltal, hogy Vilma kisasszony a felvidéki hagyományok folytatója is, más folytonosságok szintén létrejönnek, így egyúttal a Monarchia különböző régiói olvadnak össze személyében:

[E]gy úriember rövid eltökélés után hivatalos szertartással felállott helyéről, és civilbe öltözött katonatiszt módjára kellő merevséggel meghajtotta magát. [...] És Vilma kisasszony oly nyájassággal engedett a felhívásnak, mintha valamely felvidéki bálban volna, ahol érzékeny sértés nélkül nem adhatna kosarat (Búk, 156).

A rendszerint megfontolt és nyugodt vendégfogadás és a felesége pedig szinte ördögi vidámságról tesz tanúbizonyságot táncával, s mintegy előkészíti az epilógusban „megbolondulásként” és az aktív élettől való „búcsúként” reflektált fordulatot:

A fogadás megtermetten, megüledetten csak egy percig látszott a régi fogadónak. [...] És a fogadóné [...] belekapaszkodott az urába, és éppen úgy táncolt, mint talán huszonöt esztendő előtt egy schwecháti bálon [...]. A vendéglőspár voltaképpen oly szabályszerűséggel táncolt, mint amilyen szabályszerű volt az életük, de a második fordulónál Vájsz „megveszett”, és a valcer közben a levegőbe emelte Vájszné született März Johannát, mint valami bitang harmonikás aki amúgy „fütyül az életére” (158).

Az identitásokkal folytatott játék azzal is kiegészül, hogy az elbeszélte történet alakjait intertextuális vonatkozások kapcsolják össze irodalmi figurákkal, miáltal fikcionális és irodalmi jellegük válik hangsúlyossá. Az elnök például többször és nyomatékosan Falstaffként, vígjátéki figuraként jelenik meg:

Legalább százötven kilós férfiúnak látszott – no de volt is megfelelő termete ehhez a rengeteg teherhez. Bármely részében járhatott az Andrássy útnak, mindenütt egy fejfel magaslott ki az emberek tömegéből.

Ősz arca volt, mint a vidám télnek.

Bölcsesség, részegség, kajánság és jámborság váltakozott ezen az arcon, ilyen lehetett volna Shakespeare Falstaffja, ha történetesen Pesten születik, és öregségére királyi tanácsosnak és „adóbizottsági” elnöknek nevezik ki a fővárosban, a hatodik kerületben, Ferenc József idejében (Búk, 38).

Az azonosság ilyenfajta intertextuális megalapozását⁸⁵⁶ erősíti fel a „Falstaff Pista” (Búk, 39) megnevezés, s a Falstaff-vonatkoztatás a történetben többször is megismétlődik:

A háttérben megjelent a portás, a hordár, a borbély, a trafikos, a „hírhedt éjjeli pincér”. (Csak az elnök maradt a helyén, mert a mennyezetre bámult szinte megüvegesedett szemekkel. És most igazában olyan volt, mint Falstaff János) (Búk, 176).

Az is lehetséges, hogy az intertextuális alapon létrejövő irodalmiasítást a történet egyik szereplője hajtja végre egy önmagát fikcionalizáló gesztussal:

„Kohlhaus Mihály óta nem történt ilyen igazságtalanság”, uszított az amúgy is bosszús művirágkészítő a söntésben. „A feleségem eredetiben olvassa a német költőket, és vasárnap délután, a függöny mögött mindent elmesél nekem, amit a költőkből olvasott” (Búk, 43).

Ezután rögtön bekövetkezik e vonatkozás ironikus megszüntetése is, amikor egy másik szereplő szó szerinti valóságként értelmezi az utalást, s Vájsz így szól: „Nem ismerek ilyen vendéglőst a környéken” (Búk, 43).

⁸⁵⁶ Az identitás intertextuális és szövegbeli megalapozásához vö. Mesterházi 2003: 290sk; Krúdy irodalmi előképeket követő-beépítő eljárásairól vö. Fried 2006: 30–49.

Az események az elbeszélői kommentárok és az intertextuális vonatkozások, valamint a szereplők sajátosságai (tulajdonságaik és cselekedeteik) révén bizonyos mértékig karnevalizálódnak is. Ehhez az a körülmény is hozzájárul, hogy az elbeszélő történet ideje farsang utolsó napjára esik. Ez a tény a farsang/karneval és az azt követő böjti idő közötti átmenetként különösen kiemeli a karnevalisztikus jelleget, így ez a nap (a figurák mindennapi identitását hirtelen felbukkanó új tulajdonsággal megrendítő vagy identitásukat nyitva hagyó) bécsi valcer- és operettmelódiaikat felvonultató tumultuózus táncjelentettel a „meglepetések, az ördögösségek napja” (Búk, 160) lesz,⁸⁵⁷ s az egész történet többértelműségét fokozza:

Ámde [...] a leereszkedő alkonyati félhomályban, amikor voltaképpen a legkedvesebb percek a kocsmákban, lámpagyújtás előtt, amikor a hagyomány szerint maga a szánta ördög is abbahagyja a templomok körül való leskelődést, és elbújik valamelyik kocsmasarokban, hogy az abroszra hajtsa a fejét: ebben a percben harsány kakaskukorékolás hangzott a belső szobában (160sk.).

Bár az elbeszélő történet nagyjából egy napot fog át, az időviszonyok bővebbek azáltal, hogy a vendéglőben ülő különös figurák az életük, a nagyvárosi környezetük különféle aspektusait, valamint anekdotikus nagyvárosi történeteket, városi legendákat, szólásokat, pletykákat, a városi kultúra egész „mitológiáját” idézik fel gyakorta monologikussá váló beszélgetéseikben. Nemcsak a jelen szilánkjai, hanem saját múltjuk és történelmi események képei, valamint a jövőre vetített félelmek és vágyaik vibrálnak az egyre növekvő társaságban, individuális időélményeikbe beleszövődnek az ország és a régió egymásba csúszó idősíkjai (a Ferenc József császár által levert 1848-as forradalomtól a „jó császár” boldog időként megélt és átértelmezett uralmán át a Monarchia közvetetten felsejlő összeomlásáig). Bonyolult időbeli háló jön így létre, amelyet a vezérmotívumként újra meg újra visszatérő

⁸⁵⁷ Az ördögi jelenet vonásait megerősíti az elaltatott kakas, illetve néhány más momentum is (pl. az elsötétített szoba, az „ördögi” tánc stb.).

„boldogult úrfikoromban” fordulat tart össze.⁸⁵⁸ A fordulat egyúttal bizonytalanságot is okoz, mert különböző szereplők különböző kronologikus és élettörténeti vonatkozásokkal említik és többértelművé is teszik:⁸⁵⁹ a kijelentés így divergenciákat kelt, de ugyanakkor azt a lehetőséget is nyitva hagyja, hogy az egyéni emlékezetben eltérően tárolt felidézett mozzanatok az ezáltal széttöredezett és nem folytonos narratívaként felfogható kollektív emlékezet terében a Monarchia mitikus/mitizált képévé álljanak össze.

5.4.2. A Monarchia mint emlékezet és továbbélése a mindennapokban

A fikcióban felidézett nagyváros és annak helyei nemcsak kulisszák, hanem sokrétűen differenciált jelképes térszerkezettel bíró szimbolikus terek is. Az idősíkok egymásba csúszásának a terek egymásra vetülése felel meg: városok és városrészek, zárt terek/szórakozóhelyek kerülnek kapcsolatba egymással, miáltal részben egymással azonosíthatóvá is válnak, s általuk olyan jelentésréteg tárul fel, amely az időrétegek, a személyek és az események széthulló sokfélesége mögött valamifajta folytonosságot jelez.

Azáltal, hogy a történet a Bécs városához címzett vendéglőben játszódik, felidéződik Bécs aurája a budapesti környezetben (ez valójában egy múltba tűnt Bécs aurája, hiszen éppen Vájsz, a hagyományok őrzője az, aki régen elhagyta már a várost). A Monarchia világa képzeletbeli térként és az emlékezet világaként ily módon odavarázsolódik Budapestre, a modernizálódó metropoliszba, s ez kiemeli a „régiszip időkke” transzponált emlékezés terét. A földrajzi-topográfiai határok jelképes eltolódása többszörösen megismétlődik a szövegben: a Bécs

⁸⁵⁸ A regény címe: *Boldogult úrfikoromban* sokrétű értelmezést tesz lehetővé, s előreutal a történet és a történetmondás bizonyos elemeire, vö. erről még Fried 2006: 279sk.

⁸⁵⁹ Lásd még Gintli 2005: 21sk.

városa fogadó⁸⁶⁰ a katolikus városrész és a zsidónegyed határán áll, s ez a tény a városon belül megfigyelhető, jelentős, lappangó kulturális és szociális különbségeket idéz fel a nagyvárosi jelen nyomorúságában,⁸⁶¹ amelyek ugyanakkor már a Ferenc József uralma által meghatározott „boldogult úrfikorban” is diagnosztizálhatók voltak, és a Monarchia világát korábban is megterhelték:

A templom előtt álló társaságot különben sem vette figyelembe senki más, mint azok a borzalmas koldusok, akik itt a város környékéről, a város legkülönbözőbb részeiből tolokocsikon, zsámolyokon, háromlábú székeken a Teréz-templom környékén összegyülekeztek. Valóságos kulduskiállítás volt itt, mintha Budapest legszánalomraméltóbb emberei találkoztak volna a szabadon álló templom környékén. Valami titkának kellett lenni, hogy a terézvárosi templom környékén volt a legtöbb koldus, szörnyű gyűjtemény a nagyváros nyomorából (30sk.).

Határvonalak húzódnak meg a fogadón belül is, amelynek két szobáját a vendégek felosztják egymás között, és a határozottan meghúzott „határokat” szigorúan felügyelik is⁸⁶² mindaddig, amíg a karnevalisztikus táncjelenet megszűnteti különbségeiket, amikor Pista úr táncrea kéri Vilma kisasszonyt, és fergeteges valcert jár vele. Ezenkívül van

⁸⁶⁰ Az a tény, hogy vendéglőről/fogadóról van szó, meghatározza a hely társadalmi helyiértékét is, amely ezáltal ellentétbe állítható az „intellektuálisabb” kávéházi kultúrával a maga társadalmilag szelektált közönségével („socially filtered clientele”, vö. Gyáni 2004: 97). A regény ezzel inkább az alsó középosztály bizonyosfajta városi populáris kultúrájára helyezi a hangsúlyt. Ennek társadalmi és kulturális környezetét meghatározzák a „színésznők, táncosnők, a mulatóhelyek dámái, akik babonások a koldusok átkai vagy áldásai iránt” (Búk, 31).

⁸⁶¹ A k.u.k.-Monarchia szétesése után kényszerűen fellépő „migrációs hullámok”, illetve hely- és egyúttal országváltások, amelyekre a regény (Vilma kisasszony és Podolini Lajos figuráján keresztül) hallgatólagosan utal, megerősítik és újjáalakítják a korábbi szociális és etnikai különbségeket, valamint a főváros multikulturális jellegét (a századfordulós Budapest etnikai-szociális viszonyaihoz vö. Gyáni 2004: 175skk.).

⁸⁶² A két szoba közötti határt a fogadós és a személyzet kivételével illetéktelenek nyilvánított személyek nem léphetik át.

még egy hely, amely jelképesen, metaforikusan (s egyúttal az egyik szereplő révén megjelenítve) vetül rá az elbeszélte történetre és tereire. A Felvidék régi világa, s ezáltal az elbeszélte történet jelen idejében már felbomlott Monarchia terének egy része idéződik fel az egykori alszolgabíró Podolini Lajos révén, aki a székek és asztalok buzgó ide-oda tologatásával virtuálisan újraépíti Faykis „otthon, a pátriában”⁸⁶³ (Búk, 13) álló podolini kocsmáját, mintha csak „valamely bűvészeti mutatványhoz készülődne” (Búk, 15), amivel – minthogy ténykedése egyúttal olyannak látszik, mintha „valamely műkedvelői előadáshoz készülődne” (Búk, 15) – egyben a kisvárosi-népies populáris kultúra egyes mozzanatait is felidézi. Ezáltal a felvidéki vendéglői kultúra ennek a szereplőnek a „boldogult úrfikoraként” jelenik meg, ennél fogva kitágul a „boldogult [úrfi]kor” hatóköre, s mivel a szereplő jelképesen a nevében hordozza a Felvidék egy részét, egymásra vetülnek, illetve egymásba ágyazódnak a „boldogult [úrfi]korok” is, hiszen tulajdonképpen ugyanarról a történeti korszakról van szó:

Tíz lépés hosszában és öt lépés szélességében: ennyi lehetett a terjedelme Faykis bodegájának! – mondá most olyan mély hangon, mint valamely nagybőgő, amelynek húrjai a viszontagságok folytán megereszkedtek. [...]

– Ez volt az első bodega az egész Szepességben; sörház, vendéglő, szálloda akadt másfelé is, de az első igazi bodegát megnyitni csakis Faykis merészelt, aki foglalkozására nézve gyógyszerész volt, és tátrai mellpasztilláiról, fenyőillatairól volt nevezetes a fővárosi lapok hirdetéseiben. [...] Faykis úr maga személyét illetőleg inkább a bodegában tartózkodott... (15).

A Faykis bodegájában zajló élet leírása kapcsolatba hozható a *Bécs városához* címzett fogadóban zajló eseményekkel – törzsvendégek, magatartásmódok, városi-helyi történetek és ételek, italok bukkannak fel itt is, ott is:

⁸⁶³ A szöveg a latin eredetű szó használatával különleges nyomatékot ad a kijelentésnek, amely egyszerre utal a latin nyelv hosszas magyarországi hagyományaira, valamint történetileg kialakult jelentésrétegekre is.

Itt ült a bodegában Privorszky úr. (A széket keményen a helyére állította.) Fél tizenkét óra tájban jött, amikor a toronyóra-mutatókon nem letek helyet a csókák, hollók. Ez volt a rendes ideje a nyugalmazott főszolgabírónak, aki harmincöt szolgálati éve alatt többször lehetett volna képviselő, alispán, talán még központi főszolgabíró is Lőcsén, de nem szeretett Podolinból kimozdulni egyetlen napra sem. Privorszky úr szakálla mindig meg volt fésülve, és a bundagallérjához simult. Talán a legangyalibb szívű ember volt, akit valaha ismerni szerencsém volt, mégis elégedetlen volt sorsával. [...] és mikor a bodegában elhelyezkedett: a közigazgatásra panaszkodott. Itt ült Privorszky úr! – mondta most mély meggyőződéssel Podolini, és a székekkel koppantott, mintha egy szellemet akarna megidézni, aki mindenben igazat ad előadásában (16).

A szimbolikus tér így kiterjed a Felvidékre is, amelyet Vilmosi Vilma és Podolini Lajos kénytelen volt elhagyni. Ez az ismétlésstruktúra (amely hosszan folytatódik, és olyan részletekben is megnyilvánul, mint az ételek és italok, valamint a vendégek leírása) összeköti Faykis bodegáját, s vele együtt a két főszereplő múltját a Bécs földrajzi és kulturális valóságát reprezentáló *Bécs városa*val és Budapesttel is. A két virtuális tér, Bécs és Podolin a *Bécs városa* vendégfogadó kicsiny tereben összpontosul, a *Bécs városa* jelképes centrummá válik, amely a névnek az emlékezetbeli és a térbeli vonatkozások hálójában létező folytonossága révén a Monarchia és a monarchiabeli terek egymásra vetülő virtuális egységét hozza létre, ami az elbeszélte történet végkiemenetében, Vilma kisasszony „hatalomátvételével” a vendéglőben erőteljes hangsúlyt kap.⁸⁶⁴

A *Bécs városhoz* címzett vendéglő átvétele látszólag ugyan hirtelen és előkészítetlenül történik meg, azonban látens módon előkészíti a felvidéki bodega megidézése, valamint Vilma kisasszony szinte észrevétlen megjegyzése, melyet a *Bécs városhoz* lépésekor tett, amikor az aktuális eseményektől függetlenül kijelenti, „hogy vegyék át a kocsi-

⁸⁶⁴ A narratív térszerkezet jelentéséről, fajtáiról és funkcióiról az irodalomelméletben vö. rövid áttekintésként Gradmann 1990: 1–20, a Lotman-féle térszerkezet rendszeres kifejtéséről pedig vö. Renner 2004.

márosságot a fentebb említett Vájsz úrtól, ha az netán unná magát” (Búk, 33). Az epilógusban a történetekre visszautalva ugyanezt ismétli meg a karneváli tánc értelmezéseként.⁸⁶⁵ Azáltal, hogy az egykori bécsi házaspár helyet cserél a felvidékiekkel, olyan váltás megy végbe, amely ugyan törésnek látszik, egyúttal azonban a hagyományok továbbvitelét is jelzi, mivel a régi felvidéki tradícióknak vannak közös vonásai a monarchiabeli bécsiekkel vagy a pestiekkel, amint az a figurák tulajdonságainak és egyéb körülményeknek az ismétlésstruktúrájából kiviláglik.

Vilma kisasszony hagyományőrző és továbbvivő szerepére való alkalmasságát – említett tulajdonságai mellett – szimbolikus-metaforikus síkon alátámasztja a zajló Duna jegén lejátszódó jelenet is, amikor két part között szeli át a jeges Dunát, nem törődve a(z élet)veszéllyel, és sértetlenül ér partot. Ez a tette egyúttal az individuális életút egy mozzanata ismétléseként jelenik meg:

Minket, cipcereket nem kell félteni. Minket születésünkkor a Poprád folyóba dugnak egy lékbe, és csak az számít, aki visszajött a víz alól. Tudomásom szerint Vilmosi kisasszony is volt a víz alatt, hiszen igazi cipcerlány. Ábrándos, de férfias. [...] Kiment a Duna jegéről a partra, mintha csak a Poprádon ment volna át [...] (Búk, 10).

A folyó ezáltal földrajzi adottságain túlmenő funkciót kap: a történet felütéseként bevezetett Duna mint a dunai Monarchia különböző részei közötti jelképes kapcsolat⁸⁶⁶ szimbolikus jelentőséget nyer,

⁸⁶⁵ „Én pedig már akkor tudtam, amikor a kocsmárosokat, ezeket a derék, kedves embereket táncolni láttam a saját vendéglőjükben, hogy ez a tánc igazában azt jelenti, hogy Vájszék búcsút mondanak a Bécs városának és a vele járó különböző fáradságoknak” (Búk, 183).

⁸⁶⁶ A Monarchia Ferenc József idejében létezett egykori egységét idézi fel Kacs Kovics kijelentése az elbeszélte történet nyitó jelenetében, amely a „rend” (túl)hangsúlyozásával vezeti be a későbbi eseményeket, ellentétbe állítva őket az elmúlt időkkel: „De Ferenc József volt a király, és még a varjúcsapatoknak is rendet kellett tartani. [...] De Ferenc József volt a király, és a jégtábláknak is ezredékbe kellett sorakozni” (Búk, 5sk.).

amelyet a történet erre utaló elemei megismételnek. A szereplő meglehetősen motiválatlannak látszó cselekedete, a folyó átszelése a zajló jégtáblákon át, metaforikus aktusként értelmezhető: Vilma kisasszony személyében testesíti meg „a jég hátán is megél” kifejezést, s ezáltal alkalmasságát a *Bécs városa* söröző továbbvitelére, s mindazon emlékek megőrzésére, amelyet Bécs és 'Bécs' megtestesít. Áttételesen egyúttal felidéződik a vízen járás bibliai mozzanata és egy kissé alacsonyabb regiszterbe transzponált, karnevalisztikus megváltási történet is: a bibliai utalás, az ördögi jelenet és a köznapi banalitás ütközése ismételtén kidomborítja az elbeszélte történet és a történetmondás heterogenitását. Vilma kisasszony – egy másik lehetséges intertextuális utalást bekapcsolva⁸⁶⁷ – a magyar kulturális hagyomány emblematikus fikciós alakját és történeti korszakát idézi fel a metaforikus meta-szintre helyezett városmentéssel (ráadásul az ő esetében nem is Pestről, hanem Bécsről, még ha „csak” *Bécs városáról* van is szó). Ebben a formában mindez – a Jókai-figura heroizált tettét egy egészen más narratív szituációba ágyazva – ironikus utalásként értelmezhető egy „jobb” magyar múltra, amely éppen a *Boldogult úrfikoromban* elbeszélte regényideje előtt hullott szét.

A szimbolikus térszerkezet, melyben különböző helyek egymásra vetülhetnek, valamint a szereplőkhöz kapcsolódó metaforikus jelentésképző elemek az emlékezés olyan terét alkotják meg, amelyben a Monarchia múltja színes keveredésben él tovább⁸⁶⁸ – emlékezőként, széttartó emlékezetdarabokból álló, s így szétdarabolt emlékezetként, amely a szereplők párbeszédeiből és elmélkedéseiből tűnik elő. A kol-

⁸⁶⁷ Gintli Tibor e vonatkozásban Jókai *Kárpáthy Zoltán* című regényére való lehetséges utalásra hívja fel a figyelmet (vö. Gintli 2005: 30), amelyben az a jelenet, amikor a (romantikusán eszményített) figura a jégtáblákat szétrobbantva átmenetileg megmenti Pest városát az ártól, és valamiféle „megváltóként” jelenik meg, a Krúdy-regény e mozzanata intertextuális alapjának tekinthető.

⁸⁶⁸ Az emlékezés mozzanatai, a metaforikus egymásravezítődések itt nemcsak a figura individuális önképződését determinálják (ezzel kapcsolatban vö. Eisemann 1999: 118 és 127sk.), hanem egy egész történeti kor emlékezetbe idézésének a nosztalgiát fenntartó és egyúttal megtörő dialogikusan széttartó elemeit is.

lektív emlékezet ezáltal a beszélgetésbe helyeződik át, s ennek révén a saját múltját lassan maga mögött hagyó nagyváros hétköznapjaiban, életében és kultúrájában, bár töredékesen, mégis tovább él a k. u. k.-Monarchia. A múltnak a populáris kultúra megnyilvánulásaiban gyökerező folytonossága a Monarchiában mindenféle különbözőség és feszültség ellenére is megfigyelhető látens „hasonlóságokat, megfeleléseket, valamint átfogó szervező mintákat” hangsúlyozza.⁸⁶⁹ Ezek tovább élnek a két főszereplővé előlépett figura, Vilmosi Vilma és Podolini Lajos alakjában a múlt és hagyományainak továbbéléseként, hiszen a *Bécs városa* vendéglő fennmarad; és tovább élnek a minden napok populáris kultúrájában: az étkezési szokások és kultúra világában („Volt ott császárszemlye, vizeszemlye, köménymagos szemlye, sós kifli és percc is, amely mind pillanatnyi önfeledkezést jelentett az élet bajaiban”⁸⁷⁰), az ivási szokásokban (például a sörivásnak egész rituáléja van), a zenében (a táncjelenetben ismert és divatos, a Monarchia világára utaló valcer- és operettmelódiák szólnak meg⁸⁷¹) és a táncban (a – bécsi – keringőben), az olyan vissza-visszatérő kifejezésekben, fordulatokban, mint „az én időmben” (Búk, 5), „Ferenc József idejében” (Búk, 45), a „boldogult úrfikorban” (Búk, 67), vagy akár a hagyományos és banálissá vált viselkedési formákban, köznapi rituálékban is.⁸⁷² Krúdy regénye ezáltal az emlékező Monarchia-diszkurzusba illeszkedik, egyúttal azonban sajátos változatát alkotja meg,

⁸⁶⁹ Jaworski 2006: 69); e hasonlóságok és megfelelések vizsgálata a közelmúltban nyomatékosan előtérbe került; lásd ezzel kapcsolatban a Csáky Móric vezette, „Modernitás – Bécs és Közép-Európa 1900 körül” című kutatási projektet, amelynek eredményeit a zárójelentés tartalmazza, vö. Csáky 2004.

⁸⁷⁰ Búk, 33. Az evés és az ételek többnyire szimbolikus funkciót kapnak Krúdy műveiben, vö. ezzel kapcsolatban Dérczy 2007.

⁸⁷¹ A k. u. k.-Monarchia operettjeiről vö. összefoglalóan Batta 1992, valamint Csáky 1999.

⁸⁷² A „popularizált”, azaz a köznapi városi kultúrában végbemenő „emlékezetmunka” abba az időszakba esik, amelyben a tömegkultúra elemeinek és médiumainak az elterjedése – Budapesten is – dinamikus halad előre (vö. ehhez Gyáni 2004: 186sk.).

amely a nosztalgikus hangot rögtön más regiszterekbe transzponálja, és ezáltal az elbeszélés törésvonalaiival és ambivalenciáival éppen a nosztalgia és az emlékezés töréseit mutatja fel.

IRODALOMJEGYZÉK

Rövidítések és primér szövegek⁹⁵⁸

- BKS = Bahr, Hermann: *Kritische Schriften in Einzelausgaben*. Szerk. Claus Pias. Weimar: Verlag und Datenbank für Geisteswissenschaften.
Bd. 2: Die Überwindung des Naturalismus. 2004.
Bd. 4: Studien zur Kritik der Moderne. 2005.
- BP = Rainer Maria Rilke: *Briefe zur Politik*. Szerk. Joachim W. Storck. Frankfurt-/M./ Leipzig: Insel Verlag 1992.
- Búk = Krúdy Gyula: *Boldogult úrfikoromban*. Budapest: Osiris 2001.
- Bw HvH/AS = Hofmannsthal, Hugo von/Schnitzler, Arthur: *Briefwechsel*. Szerk. Therese Nickl és Heinrich Schnitzler. Frankfurt/M.: Fischer 1983.
- BW AS/BH = Schnitzler, Arthur/Beer-Hofmann, Richard: *Briefwechsel 1891–1931*. Szerk. Konstanze Fliedl. Wien/Zürich: Europaverlag 1992.
- CVÖM = Cholnoky Viktor: Összegyűjtött művei. Budapest: Szukits 2001b.
- D = A díszelőadás (ford. Nyársik Beáta). In Schnitzler, Arthur: *A játék*. Pozsony: Kalligram 2001. 7–26.
- DKP 1 = Der Kleine Pauly. Lexikon der Antike. Auf der Grundlage von Pauly's Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft unter Mitwirkung zahlreicher Fachgelehrter bearbeitet und hg. von Konrat Ziegler und Walther Sontheimer. Band 1: Aachen – Dichalkon. München: Deutscher Taschenbuch Verlag 1979.
- DO = Perutz, Leo: Dienstag, 12. Oktober 1916. In uő: *Herr, erbarme dich meiner!* Wien: Zsolnay 1995. 33–39.
- G = Perutz, Leo: Das Gasthaus zur Kartätsche [A Kartácshoz címzett fogadó]. In uő: *Herr, erbarme Dich meiner!* Wien: Zsolnay 1995. 120–162.

⁹⁵⁸ Az irodalmi és szakszövegek esetében, ha megtalálható a magyar fordításuk, az irodalomjegyzékben adom meg a fordító nevét. Amennyiben magyar fordítás nincs, az irodalmi és a szakszövegek magyar részleteit a saját fordításomban közlöm (a bibliográfiában ezekben az esetekben mindig az eredeti idegen nyelvű címet és egyéb adatokat közlöm).

- GE = Andrian, Leopold: *Der Garten der Erkenntnis*. Zürich: Manesse Verlag 1970.
- GK = Babits Mihály: *A gólyakalifa*. Budapest: Szépirodalmi Kiadó 1981.
- GWES 1 = Schnitzler, Arthur: *Gesammelte Werke. Die erzählenden Schriften* Bd. 1. Frankfurt/M.: S. Fischer 1961.
- GWES 2 = Schnitzler, Arthur: *Gesammelte Werke. Die erzählenden Schriften* Bd. 2. Frankfurt/M.: S. Fischer 1961.
- GWEV = Schnitzler, Arthur: *Gesammelte Werke. Entworfenes und Verworfenes*. Szerk. Reinhard Urbach. Frankfurt/M.: S. Fischer 1977.
- GW RuA I = Hofmannsthal, Hugo von: *Gesammelte Werke. Reden und Aufsätze* I. Frankfurt/M.: Fischer 1979.
Zur Philosophie der modernen Liebe. GW RuA I, 93–98.
Die malerische Arbeit unseres Jahrhunderts. GW RuA I, 519–524.
- GW RuA II = Hofmannsthal, Hugo von: *Gesammelte Werke. Reden und Aufsätze* II. Frankfurt/M.: Fischer 1979.
Arthur Schnitzler zu seinem sechzigsten Geburtstag. In GW RuA II, 163–164.
- GW RuA III = Hofmannsthal, Hugo von: *Gesammelte Werke. Reden und Aufsätze* III. Frankfurt/M.: Fischer 1979.
Aufzeichnungen aus dem Nachlaß. In GW RuA III, 314–595.
- Igy = E. T. A. Hoffmann: *Az idegen gyermek* (ford. Juhász Andor). URL: <http://mek.oszk.hu/00400/00404/00404.htm#dio29> (2018. 02. 04.)
- L = Hofmannsthal, Hugo von 2004. *Levél* (ford. Györfly Miklós). In uő: *Az árnyék nélküli asszony*. Budapest: Európa Kiadó. 91–108.
- Lb = Arthur Schnitzler: *Leisenböhg báró sorsa* (ford. Roboz Andorné). In Artur Schnitzler: *Ködös lelkek*. Budapest: Atheneum [1912]. 5–28.
- LC = Rilke, Rainer Maria: *Levelek Cézanne-ról* (ford. Weiss János). *Nagyvilág* 56 (2011): 7–8. 600–622.
- M = Perutz, Leo: *Der Mond lacht*. In uő: *Herr, erbarme dich meiner!* Wien: Zsolnay 1995. 107–119.
- MLB = Rilke, Rainer Maria: *Malte Laurids Brigge feljegyzései* (ford. Görgy Gábor). In uő: *Malte Laurids Brigge feljegyzései és egyéb szépprózai írások*. Budapest: Fekete Sas Kiadó 2002. 264–425.
- N = Lovik, Károly: Nathanael. Hoffmann utolsó meséje [Nathanael. Hoffmanns letztes Märchen]. In uő: *Okosok és bolondok* [Kluge und Verrückte]. Budapest: Singer & Wolfner 1911. 3–38.
- NSW = Novalis (Friedrich von Hardenberg): *Schriften. Die Werke Friedrich von Hardenbergs*. (Szerk. Paul Kluckhohn, Richard Samuel). 2. kiadás, 1–4. kötet. Darmstadt. 1. kötet: 1960; 3. kötet: 1968.
- Pv = Márai Sándor: *Egy polgár vallomásai*. Budapest: Helikon 2000.
- R = Joseph Roth: *Radetzky-induló* (ford. Boldizsár Iván). Budapest: Európa Kiadó 1982.

- SWKA = Hofmannsthal, Hugo von: *Sämtliche Werke. Kritische Ausgabe*. Frankfurt/M.: S. Fischer Verlag.
29. kötet: Erzählungen 2. Szerk. Ellen Ritter. 1978.
31. kötet: Erfundene Gespräche und Briefe. Szerk. Ellen Ritter. 1991.
- SzAT = Perutz, Leo: *Szent Antal tüze* (ford. Tatár Sándor). Budapest: Gondolat Kiadó 2018.
- TB 1917–1919 = Schnitzler, Arthur: *Tagebuch 1917–1919*. Szerk. Werner Welzig. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften 1985.
- TB 1927–1930 = Schnitzler, Arthur: *Tagebuch 1927–1930*. Szerk. Werner Welzig. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften 1997.
- TG = Richard Beer-Hofmann: *Werke* [=Grosse Richard Beer-Hofmann-Ausgabe in 6 Bänden] Bd. 3: Der Tod Georgs. Szerk. Alo Allkemper. Paderbon: Igel Verlag 1994.
- TnE 1 = Musil, Robert 1977. *A tulajdonságok nélküli ember*. 1. kötet (ford. Tandori Dezső). Budapest: Európa Kiadó.
- TnE 3 = Musil, Robert 1977. *A tulajdonságok nélküli ember*. 3. kötet (ford. Tandori Dezső). Budapest: Európa Kiadó.
- VL = Hofmannsthal, Hugo von 2005. *A visszatért levelei* (ford. Orosz Magdolna). In Kerekes Amália/Orosz Magdolna/Teller Katalin (szerk.): „Remegő himnusz tudj’isten mire”. *Válogatás Hugo von Hofmannsthal és a bécsi modernség publicisztikájából*. Budapest: Gondolat. 279–308.
- WKA = Rilke, Rainer Maria: *Werke. Kommentierte Ausgabe in vier Bänden*. Szerk. Manfred Engel, Ulrich Fülleborn, Horst Nalewski, August Stahl. Frankfurt/M.: Insel Verlag 1996.
Band 1: Gedichte 1895 bis 1910. Szerk. Manfred Engel és Ulrich Fülleborn.
Band 3: Erzählungen und Dramen. Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge. Szerk. August Stahl.
Band 4: Schriften zu Literatur und Kunst. Szerk. Horst Nalewski.
- WtÄ = Perutz, Leo: *Wohin rollst du, Äpfelchen...* München: dtv 2005.
- Zny = Schnitzler, Arthur 2003. *A zöld nyakkendő* (ford. Tatár Sándor). In Orosz Magdolna/Kerekes Amália/Teller Katalin (szerk.): „...und die Worte rollen von ihren Fäden fort...” *Sprache, Sprachlichkeit, Sprachproblem in der österreichischen und ungarischen Kultur und Literatur der Jahrhundertwende*. Budapest: ELTE Germanisztikai Intézet. 266–267.

- Arisztotelész 1994. *Poétika* (ford. Sarkady János). Budapest: Kossuth.
- Balázs Béla 1919. A hasonlat metafizikája. *Nyugat* 6. 404–414.
- Beer-Hofmann, Richard 1998. „Was sich nicht ausdrücken läßt”. In Richard Beer-Hofmann: *Werke* [=Grosse Richard Beer-Hofmann-Ausgabe in 6 Bänden] Bd. 1: Schlaflied für Mirjam. Szerk. Michael Matthias Schardt. Paderbon: Igel Verlag 1998. 182.
- Broch, Hermann 1988. *Hofmannsthal és kora. Szecesszió vagy értékvesztés?* (ford. Györfly Miklós). Budapest: Helikon.
- Csáth Géza 1994. Fekete csönd. In uő: *Mesék, amelyek rosszul végződnek. Összegyűjtött novellák*. Budapest: Magvető. 9–12.
- Cholnoky László 1920. Krúdy Gyula: Asszonyágok díja. *Nyugat* 13: 1–2. 97–99.
- Cholnoky, Viktor 1999. *Wurmdrucker Tóbiás és egyéb kísértések*. Budapest: Ister.
- Cholnoky, Viktor 2000. *A máltai láz*. Budapest: Osiris.
- Cholnoky, Viktor 2001a. *Az álomirtó*. Szeged: Lazi.
- Fülep Lajos 1996. Nietzsche Frigyes. In Kőszegi Lajos (szerk.): *Nietzsche-tár. Szemelvények a Nietzsche-irodalomból 1956-ig*. Veszprém: Pannon Panteon. 178–261.
- Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus 1997. *Az ördög bájitala a kapucinus rendi Medardus barát hátrahagyott feljegyzéseiből* (ford. Kolozsvári Grandpierre Emil). Budapest: Pallas Stúdió/Attraktor.
- Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus 1927. *Éjféλι mesék* (ford. Sajó Aladár). Budapest: Franklin.
- Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus 2006. A király menyasszonya (ford. Kajsza Krisztina). In uő: *A király menyasszonya*. Budapest: Attraktor. 35–95.
- Hofmannsthal, Hugo von 2004a. A 672. Éjszaka meséje (ford. Tatár Sándor). In uő: *Az árnyék nélküli asszony*. Budapest: Európa Kiadó. 5–32.
- Hofmannsthal, Hugo von 2004b. Lovastörténet (ford. Szabó Ede). In uő: *Az árnyék nélküli asszony*. Budapest: Európa Kiadó. 57–72.
- Hofmannsthal, Hugo von 2004c. Lucidor. Alakok egy megfratlan komédiához (ford. Kurdi Imre). In uő: *Az árnyék nélküli asszony*. Budapest: Európa Kiadó. 109–129.
- Hofmannsthal, Hugo von 2005a. Költészet és élet (ford. Bártfay Réka). In Kerekes Amália/Orosz Magdolna/Teller Katalin (szerk.): „Remegő himnusz tudj’ isten mire”. *Válogatás Hugo von Hofmannsthal és a bécsi modernség publicisztikájából*. Budapest: Gondolat. 159–166.
- Hofmannsthal, Hugo von 2005b. A metaforikus filozófiája (ford. Kelemen Pál). In Kerekes Amália/Orosz Magdolna/Teller Katalin (szerk.): „Remegő himnusz tudj’ isten mire”. *Válogatás Hugo von Hofmannsthal és a bécsi modernség publicisztikájából*. Budapest: Gondolat. 109–113.
- Hofmansthal, Hugo von 2005c. Képi kifejezés. In Kerekes Amália/Orosz Magdolna/Teller Katalin (szerk.): „Remegő himnusz tudj’ isten mire”. *Válogatás*

- Hugo von Hofmannsthal és a bécsi modernség publicisztikájából. Budapest: Gondolat. 121.
- Ignotus, Hugó 2002. Eszperantó. In Orosz, Magdolna/Kerekes, Amália/Teller, Katalin (szerk.): „...und die Worte rollen von ihren Fäden fort...” *Sprache, Sprachlichkeit, Sprachproblem in der österreichischen und ungarischen Kultur und Literatur der Jahrhundertwende*. Budapest: ELTE Germanisztikai Intézet. 279–281.
- Kafka, Franz 2004. Az átváltozás (ford. Györffi Miklós). In Kafka, Franz: *Az átváltozás. Válogatott elbeszélések*. Budapest: Európa. 17–74.
- Karinthy Frigyes 1957. Én és Énke. In uő: *A lélek arca. Összegyűjtött novellák II*. Budapest: Magvető. 5–10.
- Király György 1921. Az ördög meg a leányzó. *Nyugat* 14: 19. 1505–1506.
- Kosztolányi Dezső 1919. Csáth Géza betegségéről és haláláról. *Nyugat* 12: 16–17. 1105–1109.
- Kosztolányi, Dezső 1999. Az új kultúrnyelv. In uő: *Nyelv és lélek*. Budapest: Osiris. 10–11.
- Landauer, Gustav 1903. Mauthners Werk. *Die Zukunft* 11: 42. 455–464.
- Lovik, Károly 1999. *Egy elkésett lovag*. Budapest: Noran.
- Mach, Ernst 2002. Az érzékletek elemzése (Polányi Károly és Erdős Lajos fordítása alapján ford. Kerekes Amália). In Orosz Magdolna/Kerekes Amália/Teller Katalin (szerk.): „...und die Worte rollen von ihren Fäden fort...” *Sprache, Sprachlichkeit, Sprachproblem in der österreichischen und ungarischen Kultur und Literatur der Jahrhundertwende*. Budapest: ELTE Germanisztikai Intézet. 38–42.
- Mauthner, Fritz 1890. Ola Hanssons Schriften. *Deutschland. Wochenschrift für Kunst, Litteratur, Wissenschaft und sociales Leben* 1: 46 (16. 8.). 753–755.
- Mauthner, Fritz 1901/1902. *Beiträge zu einer Kritik der Sprache*. I–III. Stuttgart (és Berlin): Cotta (változatlan utánnomás: Frankfurt a. M./Berlin/Wien: Ullstein 1982).
- Mauthner, Fritz 1904. Die Herkunft des sprachkritischen Gedankens. *Die Zukunft* 12: 47. 10–23.
- Mauthner, Fritz 2002. A nyelvkritikai gondolat eredete. Részletek (ford. Kelemen Pál). In Orosz Magdolna/Kerekes Amália/Teller Katalin (szerk.): „...und die Worte rollen von ihren Fäden fort...” *Sprache, Sprachlichkeit, Sprachproblem in der österreichischen und ungarischen Kultur und Literatur der Jahrhundertwende*. Budapest: ELTE Germanisztikai Intézet. 126–128.
- Márai Sándor 2006. *Föld, föld!... Emlékezések*. Budapest: Helikon.
- Musil, Robert 1978. *Gesammelte Werke*. Szerk. Adolf Frisé. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt.
1. k: Der Mann ohne Eigenschaften.

2. k.: Prosa und Stücke. Kleine Prosa, Aphorismen, Autobiographisches, Essays und Reden, Kritik.
- Musil, Robert 1996. *Törless iskolaévei* (ford. Petra-Szabó Gizella). Budapest: Európa Kiadó.
- Nietzsche, Friedrich 1992. A nem-morálisan fölfogott igazságról és hazugságról (ford. Tatár Sándor). *Atheneum* 2: 3. 3–15.
- Nietzsche, Friedrich 2004. *Bálványok alkonya avagy Hogyan filozofálunk kalapáccsal?* (ford. Romhányi Török Gábor). Budapest: Holnap Kiadó.
- Nietzsche, Friedrich 2001. Wagner esete (zenész-probléma). (ford. Romhányi Török Gábor). In uő: *Wagnerről és Schopenhauerről*. Budapest: Holnap Kiadó. 5–42.
- Novalis 1969. *Werke* (szerk. és kommentár Gerhard Schulz). München: C. H. Beck.
- Novalis [Friedrich von Hardenberg] 1985. *Heinrich von Ofterdingen* (ford. Márton László). Budapest: Helikon.
- Ossietzky, Carl von 1966. Leo Perutz. In uő: *Schriften II.* (Szerk. Bruno Frei és Hans Leonard). Berlin/Weimar: Aufbau-Verlag, 100–102.
- Perutz, Leo 1995. *Herr, erbarme Dich meiner!* (Szerk. és utószó Hans-Harald Müller). Wien: Zsolnay.
- Perutz, Leo 1996a. Der Feldweibel Schramek. In uő: *Mainacht in Wien. Romanfragmente, kleine Erzählprosa, Feuilletons*. Wien: Zsolnay. 93–114.
- Perutz, Leo 1996b. Paul Madsack: „Der scharze Magier”. In uő: *Mainacht in Wien. Romanfragmente, kleine Erzählprosa, Feuilletons*. Wien: Zsolnay. 211–212.
- Perutz, Leo 1996c. Um 1750. In uő: *Mainacht in Wien. Romanfragmente, kleine Erzählprosa, Feuilletons*. Wien: Zsolnay. 200.
- Rilke, Rainer Maria 1983. *Versei*. Budapest: Európa Könyvkiadó (Lyra Mundi).
- Schnitzler, Arthur 2007. *Én. Novellette* (ford. Tatár Sándor). In Schnitzler, Arthur: *A titokzatos asszony. Válogatott elbeszélések*. Budapest: Európa. 174–184
- Van Gogh, Vincent 2006. *Válogatott levelei* (ford. Dávid Katalin). Budapest: Háttér Kiadó.
- Weiß, Ernst 1988. „...ein guter Freund und Kamerad täte mir oft hier sehr wohl”. Ernst Weiß’ Briefe an Leo Perutz. Szerk. és kommentár Peter Engel és Hans-Harald Müller. *Modern Austrian Literature* 21: 1. 27–59.
- Wittgenstein, Ludwig ²1989. *Logikai-filozófiai értekezés. Tractatus logico-philosophicus* (ford. Márkus György). Budapest: Akadémiai.
- Wittgenstein, Ludwig ²1998. *Filozófiai vizsgálódások* (ford. Neumer Katalin). Budapest: Atlantisz.

Szakirodalom

- Abel, Günter ²1998. *Nietzsche*. Berlin: de Gruyter.
- Aberbach, David 2012. *The European Jews, Patriotism and the Liberal State 1789–1939: A Study of Literature and Social Psychology*. London: Routledge.
- Adam, Winfried 2009. Von Grenzen und Peripherien – zu einigen Texten von Joseph Roth. In Höhne, Steffen/Ulbricht, Justus H. (szerk.): *Wo liegt die Ukraine? Standortbestimmung einer europäischen Kultur*. Köln/Weimar/Wien: Böhlau. 137–147.
- Alewyn, Richard ⁴1967. *Über Hugo von Hofmannsthal*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Allrath, Gaby 1998. Textuelle Signale für die Ermittlung von unreliable Narration. In Nünning, Ansgar (szerk.): *Unreliable Narration. Studien zur Theorie und Praxis unglaubwürdigen Erzählens in der englischsprachigen Erzählliteratur*. Trier: WVT. 59–79.
- Assmann, Aleida 2000. Speichern oder Erinnern? Das kulturelle Gedächtnis zwischen Archiv und Kanon. In Csáky, Moritz/Stachel, Peter (szerk.): *Speicher des Gedächtnisses. Bibliotheken, Museen, Archive*. Teil 2: Die Erfindung des Ursprungs. Die Systematisierung der Zeit. Wien: Passagen. 15–29.
- Assmann, Aleida 2003. Hofmannsthals Chandos-Brief und die Hieroglyphen der Moderne. In *Hofmannsthal. Jahrbuch zur europäischen Moderne* 11. kötet, 267–279.
- Aurnhammer, Achim 1995. Hofmannsthals „Andreas“. Das Fragment als Erzählform zwischen Tradition und Moderne. In *Hofmannsthal. Jahrbuch zur europäischen Moderne* Bd. 3. 275–296.
- Aurnhammer, Achim 2013. *Arthur Schnitzlers intertextuelles Erzählen*. Berlin/Boston: de Gruyter. (Language & Literature 22).
- Bachelard, Gaston 2011. *A tér poétikája* (ford. Bereczki Péter). Budapest: Kijarat Kiadó.
- Bamberg, Claudia 2011. Hofmannsthal: *Der Dichter und die Dinge*. Heidelberg: Winter 2011. Frankfurter Beiträge zur Germanistik, Bd. 50.
- Baron, Ulrich 2007. Was geschah, als gar nichts geschah? Zur Rekonstruktion und Konstruktion von Wirklichkeit in Leo Perutz' Roman „Sankt Petri Schnee“. In Kindt, Tom/Meister, Jan Christoph (szerk.): *Leo Perutz' Romane. Von der Struktur zur Bedeutung*. Tübingen: Niemeyer. 95–106.
- Batta, András 1992. Álom, álom, édes álom... Népszínművek, operettek az Osztrák–Magyar Monarchiában. Budapest: Corvina.
- Becker, Claudia 1993. *Urbanität und Moderne. Studien zur Großstadtwahrnehmung in der deutschen Literatur 1900–1930*. St. Ingbert: Röhrig.

- Becker, Sabina 2005/2006. Von der „Trunksucht am Tatsächlichen”. Robert Musil und die neusachliche Moderne. In *Musil-Forum. Studien zur Literatur der klassischen Moderne* 29. 140–160.
- Becker, Sabina/Kiesel, Helmut 2007. *Literarische Moderne. Begriff und Phänomen*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Bednatics Gábor 2012. Impresszió, szó, szókép. Kézművészet és költészet párbeszéde a századfordulón. In Palkó Gábor (szerk.): *Ködlovagok. Irodalom és képzőművészet találkozása a századfordulón 1880–1914*. Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum. 19–37.
- Behler, Ernst 1992. *Frühromantik*. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Behler, Ernst 1997. *Ironie und literarische Moderne*. Paderborn: Schöningh.
- Beier, Nikolaj 2008. *Vor allem bin ich ich. Judentum, Akkulturation und Antisemitismus in Arthur Schnitzlers Leben und Werk*. Göttingen: Wallstein.
- Berg, Stephan 1991. *Schlimme Zeiten, böse Räume: Zeit- und Raumstrukturen in der phantastischen Literatur des 20. Jahrhunderts*. Stuttgart: Metzler.
- Bergengruen, Maximilian 2010. *Mystik der Nerven. Hugo von Hofmannsthal literarische Epistemologie des „Nicht-mehr-Ich”*. Freiburg i. Br.: Rombach.
- Bernáth Árpád 2001. Nietzsche „A nem-morálisan fölfogott igazságról és hazugságról” című esszéjének metafora-fogalma. Egy terminológiai vizsgálat főbb tényezői. In Csatár Péter/Matiz Péter/Tronka Krisztián (szerk.): *A nyelvtantól a szövegtanig. Tanulmányok Kocsány Piroska tiszteletére*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó. 189–205.
- Bernáth, Árpád 2004a. Über die Metapher. In uő: *Sprachliche Kunstwerke als Repräsentationen von möglichen Welten*. Szeged: Grimm. 28–40.
- Bernáth, Árpád 2004b. Über Nietzsches Begriff der Metapher in seinem Essay „Ueber Wahrheit und Lüge im aussermoralischen Sinne”. In ders.: *Sprachliche Kunstwerke als Repräsentationen von möglichen Welten*. Szeged: Grimm. 41–70.
- Bernáth, Árpád/Bombitz, Attila (szerk.) 2005. *Posztumusz reneszánsz. Tanulmányok Márai Sándor német nyelvű utóéletéhez*. Szeged: Grimm.
- Beßlich, Barbara 2015. Von der „Alchemie der Zukunft” zum Glauben der Väter. Hermann Bahrs Erlösungshoffnung und Geschichtsdenken zwischen Nationalökonomie und Katholizismus. In Graf, Friedrich Wilhelm/Hanke, Edith/Picht, Barbara (szerk.): *Geschichte intellektuell. Theoriegeschichtliche Perspektiven*. Tübingen: Mohr Siebeck. 373–385.
- Bezczky Gábor 2003. *Szindbád*. Budapest: Akkord Kiadó. (Talentum műelemzések)
- Bhabha, Homi K. 1990. *The Location of Culture*. London/New York: Routledge.
- Birk, Hanne/Neumann, Birgit 2002. Postkoloniale Erzähltheorie. In Nünning, Ansgar/Nünning, Vera (szerk.): *Neue Ansätze in der Erzähltheorie*. Trier: WVT. 115–152.

- Bittrich, Burkhard 2000. Alt-Österreich als „patria universalis”. Joseph Roths Erzählung „Die Büste des Kaisers”. In Hahn, Hans Henning/Stüben, Jens (szerk.): *Jüdische Autoren Ostmitteleuropas im 20. Jahrhundert*. Frankfurt/M.: Peter Lang. 277–290.
- Blome, Eva 2011. „Schweigen und tanzen”. Hyterie und Sprachskepsis in Hofmannsthals Chandos-Brief und „Elektra”. In *Hofmannsthal Jahrbuch zur europäischen Moderne* 19. kötet, 255–290.
- Boehm, Gottfried 2002. Ungesicherte Äquivalente. Formen der Modernität am Jahrhundertende. In Warning, Rainer/Wehle, Winfried (szerk.): *Fin de siècle*. München: Fink, 9–25.
- Bogdal, Klaus-Michael 1990. *Neue Literaturtheorien*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Bolterauer, Alice 2003. „Kakanien” oder was eine mitteleuropäische Landschaft sein könnte. Anmerkungen zu Robert Musil. URL: <http://www.kakanien.ac.at/beitrfallstudie/ABolterauer.pdf> (honlapra került: 2003. 12. 26.)
- Bori, Imre 1978. Krúdy Gyula. Újvidék: Fórum.
- Bouveresse, Jacques 2005/2006. Genauigkeit und Leidenschaft: Das Problem des Essays und des Essayismus im Werk von Musil. In *Musil-Forum. Studien zur Literatur der klassischen Moderne*. Band 29. 1–56.
- Bringazi, Friedrich 1998. *Robert Musil und die Mythen der Nation. Nationalismus als Ausdruck subjektiver Identitätseffekte*. Frankfurt/M.: Peter Lang.
- Bruner, Jerome 1991. The narrative construction of reality. *Critical Inquiry* 18: 1. 1–21.
- Burger, Hannelore 1995. *Sprachenrecht und Sprachgerechtigkeit im österreichischen Unterrichtswesen 1867–1918*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Busch, Dagmar 1998. Unreliable Narration aus narratologischer Sicht. Bausteine für ein erzähltheoretisches Analyseraster. In Nünning, Ansgar (szerk.): *Unreliable Narration. Studien zur Theorie und Praxis unglaubwürdigen Erzählens in der englischsprachigen Erzählliteratur*. Trier: WVT. 42–58.
- Bülow, Ulrich von 2001. „Sicherheit ist nirgends”. *Das Tagebuch von Arthur Schnitzler*. Marbach a. N.: Deutsche Schillergesellschaft/Deutsches Literaturarchiv (Marbacher Magazin 93).
- Camion, Arlette 2002. Die Stimme in Kafkas Erzählungen. In Banaoun, Bernard/Hartl, Lydia Andrea/Hoffmann, Yasmin (szerk.): *Aug' um Ohr. Medienkämpfe in der österreichischen Literatur des 20. Jahrhunderts*. Berlin: Erich Schmidt. 55–64.
- Chafe, Wallace 1990. Some things that narratives tell us about the mind. In Britton, Bruce K./Pellegrini, Anthony D. (szerk.): *Narrative thought and narrative language*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum 1990. 79–98.

- Chassagne, Jean-Pierre 1996. L'ironie du récit dans „La Troisième Balle” de Leo Perutz. In *Chroniques allemandes*. Grenoble: Université Stendhal-Grenoble III. 63–74.
- Chassagne, Jean-Pierre 2005. Le voyage transfrontalier en boucle comme image de l'aliénation dans *Où roules tu, petite pomme?* de Leo Perutz. In Béhar, Pierre/Grünwald, Michel (szerk.): *Frontières, transferts, échanges transfrontaliers et interculturels*. Bern et al.: Peter Lang. 459–472.
- Chassagne, Jean-Pierre 2012. *Leo Perutz et le scepticisme viennois. L'ébauche d'une éthique du désenchantement*. Saint-Étienne: Publications de l'Université de Saint-Étienne.
- Csáky, Moritz 1996. Die Wiener Moderne. Ein Beitrag zu einer Theorie der Moderne in Zentraleuropa. In Haller, Rudolf (szerk.): *Nach Kakanien. Annäherung an die Moderne*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau. 59–102.
- Csáky Móric 1999. *Az operett ideológiája és a bécsi modernség* (ford. Orosz Magdolna, Pál Károly, Zalán Péter). Budapest: Európa.
- Csáky, Moritz 2000. Ambivalenz des kulturellen Erbes: Zentraleuropa. In uő/ Zeyringer, Klaus (szerk.): *Ambivalenz des kulturellen Erbes. Vielfachcodierung des historischen Gedächtnisses. Paradigma: Österreich*. Innsbruck/Wien/Bozen: Studien Verlag. 27–49.
- Csáky, Moritz 2002. „Was man Nation und Rasse heißt, sind Ergebnisse und keine Ursachen”. Zur Konstruktion kollektiver Identitäten in Zentraleuropa. In Müller-Funk, Wolfgang/Plener, Peter/Ruthner, Clemens (szerk.): *Kakanien revisited. Das Eigene und das Fremde (in) der österreichisch-ungarischen Monarchie*. Tübingen/Basel. 33–49.
- Csáky, Moritz 2004. Zehn Jahre SFB Moderne. *Newsletter Moderne* 7: 2. 2–10.
- Csáky, Moritz 2005. Kultur, Kommunikation und Identität in der Moderne. In *Moderne. Kulturwissenschaftliches Jahrbuch* 1. 108–124.
- Csáky, Moritz 2010. *Das Gedächtnis der Städte. Kulturelle Verflechtungen – Wien und die urbanen Milieus in Zentraleuropa*. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag.
- Daigger, Annette 2004a. Ein Wiener „badaud” in Paris. H. Bahr und das französische Fin de siècle. In Benay, Jeanne/Pfabigan, Alfred (szerk.): *Hermann Bahr – für eine andere Moderne*. Bern: Peter Lang. 357–370.
- Daigger, Annette 2004b. Un passeur de frontières: Hermann Bahr und Frankreich. *Trans. Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften*. Nr. 15: Austrian Writers and the Unifying Aspects of Cultures. URL: http://www.inst.at/trans/15Nr/05_09/daigger15.htm (2017. 07. 12.)
- Daviau, Donald G. 1984. *Der Mann von Übermorgen. Hermann Bahr 1863–1934*. Wien: Österreichischer Bundesverlag.
- Daviau, Donald G. 2001. Der „Austropäer” Hermann Bahr als Anreger und Vermittler der Moderne im europäischen Kontext. In Lachinger, Johann (szerk.): „Hermann Bahr – Mittler der europäischen Moderne”. Hermann

- Bahr-Symposium Linz 1998. *Jahrbuch des Adalbert Stifter Institutes* Bd. 5/1998. 13–26.
- Dembksi, Tanja 2000. *Paradigmen der Romantheorie zu Beginn des 20. Jahrhunderts. Lukács, Bachtin und Rilke*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Demet, Michel-François 1993. Temps et histoire chez Leo Perutz. In Pollet, Jean-Jacques (szerk.): *Leo Perutz ou l'ironie de l'Histoire*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen (Centre d'Etudes et de Recherches Autrichiennes). 45–52.
- Dérczy Péter 2007. A „nagy zabálás” mitológiája. Krúdy gasztronómiai tárgyú műveiről. *Alföld* 58: 9. 97–104.
- Dérczy Péter 2013. Az irodalom emlékezete és emlékezetkiesése. Lovik Károly: Egy elkésett lovag. *Alföld* 64: 3. 70–77.
- Derrida, Jacques 1994. A struktúra, a jel és a játék az embertudományok diszkurzusában (ford. Gyimesi Tímea). *Helikon* 40: 1–2. 21–35.
- D'hoker, Elke/Martens, Gunter (eds.) 2008. *Narrative Unreliability in the Twentieth-Century First-Person Novel*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Diersch, Manfred ²1977. *Empirikritizismus und Impressionismus. Über Beziehungen zwischen Philosophie, Ästhetik und Literatur um 1900 in Wien*. Berlin: Rütten & Loening.
- Dobos, István 2009. „Autobiografie und Roman”. Bekenntnisse eines Bürgers von Sándor Márai. In Bernád Ágoston Zénó/Csire Márta/Seidler, Andrea (szerk.): *On the Road – Zwischen Kulturen unterwegs*. Wien: LIT Verlag. 174–189.
- Doležel, Lubomir 1989. Possible Worlds and Literary Fictions. In Allén, Sture (szerk.): *Possible Worlds in Humanities, Arts and Sciences*. Berlin/New York: Walter de Gruyter. 221–242.
- Doležel, Lubomir 1998. *Heterocosmica. Fiction and Possible Worlds*. Baltimore/London: The Johns Hopkins University Press.
- Dollenmayer, David 1986. History and Fiction: The Kaiser in Joseph Roth's „Radetzky marsch”. *Modern Language Studies* 16: 3. 302–310.
- Donahue, Neil H. 2003. The Fall of Wallenstein or the Paradox of Collapse of Narration? The Paradox of Epic Intensity in „Wallenstein”. In Dollinger, Roland/Koepke, Rolf/Thomann Tewarson, Heidi (szerk.): *A Companion to the Works of Alfred Döblin*. Rochester, NY: Camden House. 75–92.
- Drechsel, Susanne 2006. *Arthur Schnitzlers Erzählung „Reichtum”. Vergleich der Fassungen*. Freiburg: Universität Freiburg (Diplomadolgozat).
- Durst, Uwe 2001. *Theorie der phantastischen Literatur*. Tübingen/Basel: Francke.
- Eder, Thomas 2007. Zur kognitiven Theorie der Metapher in der Literaturwissenschaft. Eine kritische Bestandsaufnahme. In Czernin, Franz Josef/Eder, Thomas (szerk.): *Zur Metapher. Die Metapher in Philosophie, Wissenschaft und Literatur*. München: Wilhelm Fink. 167–195.

- Eicher, Thomas 1994. Was heißt (hier) Intermedialität? In uő/Bleckmann, Ulf (szerk.): *Intermedialität. Vom Bild zum Text*. Bielefeld: Aisthesis. 11–28.
- Eilert, Heide 1991. *Das Kunstzitat in der erzählenden Dichtung. Studien zur Literatur um 1900*. Franz Stuttgart: Steiner.
- Eilert, Heide 1995. Das „leise Leben“ der Gebärden: Kunsttheorie und Sprachkritik im Werk Rainer Maria Rilkes. In Bauschinger, Sigrid/Cocalis, Susan L. (szerk.): *Rilke-Rezeptionen – Rilke reconsidered*. Tübingen/Basel: Francke. 37–48.
- Eilert, Heide 1997. Rilke und die bildenden Künste: Kunstkritische Positionen. In Kapp, Volker/Kiesel, Helmuth/Lubbers, Klaus (szerk.): *Bilderwelten als Vergegenwärtigung und Verrätselung der Welt. Literatur und Kunst um die Jahrhundertwende*. Berlin: Duncker & Humblot. 217–229.
- Eisemann György 1999. Az emlékezés ízei. Krúdy Gyula Szindbád-novelláinak mnemotechnikájáról. In uő: *A folytatódó romantika*. Budapest: Orfeusz Könyvek. 117–128.
- Eisemann, György 2001. A város mint emlék és fikció. Krúdy Gyula: Asszonyságok dőja és más „pesti regények”. *Budapesti Negyed* 9: 4. 141–157.
- Eisemann György 2012. Fantasztikum és médium (Cholnoky Viktor: Olivér lovag). In Palkó Gábor (szerk.): *Ködlövagok. Irodalom és képzőművészet találkoása a századfordulón 1880–1914*. Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum. 93–111.
- Erll, Astrid 2004. *Kollektives Gedächtnis und Erinnerungskulturen. Eine Einführung*. Stuttgart: Metzler.
- Erll, Astrid 2010. Literaturwissenschaft. In Gudehus, Christian/Eichenberg, Ariane/Welzer, Harald (szerk.): *Gedächtnis und Erinnerung. Ein interdisziplinäres Handbuch*. Stuttgart/Weimar: Metzler. 288–298.
- Fanta, Walter 2000. *Die Entstehungsgeschichte des „Mann ohne Eigenschaften“ von Robert Musil*. Köln, Weimar: Böhlau (Literatur in der Geschichte, Geschichte in der Literatur 49).
- Fazekas Natasa 1999. Szimbólka és retorika Cholnoky Viktor novelláiban. In Eisemann György (szerk.): *A kánon peremén. Az irodalmi modernség alakváltozatai a XIX–XX. század magyar prózájában*. Budapest: ELTE. 33–46.
- Fábry, Anna 1978. *Ciprus és jegyenye. Sors, kaland és szerep Krúdy Gyula műveiben*. Budapest: Magvető.
- Fábry, Anna 2001. „Mit lehet írni Pestről?” A Krúdy-művek Budapestjéről. *Budapesti Negyed* 9: 4. 25–60.
- Fehlberg, Kathrin 2014. *Gelenkte Gefühle. Literarische Strategien der Emotionalisierung und Sympathienlenkung in den Erzählungen Arthur Schnitzlers*. Marburg: Verlag LiteraturWissenschaft.de.

- Feichtinger, Johannes 2005. Identitätskonstruktionen in der zentraleuropäischen Moderne aus kulturwissenschaftlicher Perspektive. In *Moderne. Kulturwissenschaftliches Jahrbuch* 1. 125–138.
- Feichtinger, Johannes/Prutsch, Ursula/Csáky, Moritz (szerk.) 2003. *Habsburg postcolonial. Machtstrukturen und kollektives Gedächtnis*. Innsbruck/Wien/Bozen: Studien Verlag (Gedächtnis – Erinnerung – Identität 2).
- Fejtő Ferenc 1990. *Requiem egy hajdanvolt birodalomért. Ausztria–Magyarország szétrombolása* (ford. Jászay Gabriella és Körmendi Marianna). Budapest: Minerva/Atlantisz.
- Fetscher, Justus 1998. *Verzeichnungen. Kleists „Amphitryon” und seine Umschrift bei Goethe und Hofmannsthal*. Köln/Weimar/Wien: Böhlau.
- Fischbacher-Bosshardt, Andrea 1996. Die Subjektbedingtheit der Aufzeichnungen des Ich-Erzählers Malte Laurids Brigge. Eine Analyse der Erzählform. In Scherer, Gabriela/Wehrli, Beatrice (szerk.): *Wahrheit und Wort. Festschrift für Rolf Tarot zum 65. Geburtstag*. Bern u. a.: Peter Lang. 129–136.
- Fischer, Jens Malte 2000. *Jahrhundertdämmerung. Ansichten eines anderen Fin de siècle*. Wien: Zsolnay Verlag.
- Fliedl, Konstanze 1997. *Arthur Schnitzler. Poetik der Erinnerung*. Wien/Köln/Weimar: Böhlau. (Literatur in der Geschichte – Geschichte in der Literatur, Bd. 42).
- Fliedl, Konstanze 2000. Ich bin ich. Ernst Mach und die Folgen. In Beutner, Eduard/Tanzer, Ulrike (szerk.): *Literatur als Geschichte des Ich*. Würzburg: Königshausen & Neumann. 173–184.
- Fliedl, Konstanze 2005. *Arthur Schnitzler*. Stuttgart: Reclam.
- Fludernik, Monika 1996. Distorting Language at its Roots. (Late) Modernist and Postmodernist Experiments with Language. *Sprachkunst* 27:1. 109–125.
- Fludernik, Monika/Huml, Ariane 2002. Einleitung. In uók (szerk.): *Fin de siècle*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag. 1–5.
- Foster, Ian 2001. Joseph Roth's „Radetzkyarsch” as a Historical Novel. In Durani, Osman/Preece, Julian (szerk.): *Travellers in Time and Space / Reisende durch Zeit und Raum. The German Historical Novel / Der deutschsprachige historische Roman*. Amsterdam/New York: Rodopi. 357–370.
- Foucault, Michel 2000. Eltérő terek (ford. Sutyák Tibor). In uő: *Nyelv a végtelenhez*. Debrecen: Latin Betűk. 147–155.
- Frank, Manfred 1986. *Die Unhintergebarkeit von Individualität*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.
- Frank, Manfred 1989. *Kaltes Herz – Unendliche Fahrt – Neue Mythologie. Motiv-Untersuchungen zur Pathogenese der Moderne*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.
- Fried István 2006. *Szomjas Gusztáv hagyatéka. Elbeszélés, elbeszélő, téridő Krúdy Gyula műveiben*. Budapest: Palatinus.

- Fried István 2007. Író esőköpenyben. Márai Sándor pályaképe. Budapest: Helikon.
- Fried István 2013. Utószó. Egy polgárvallomás sors története. In Márai Sándor: *Egy polgár vallomásai (1934–1935/1940)*. Budapest: Helikon Kiadó. 534–545.
- Fulda, Daniel 1999. Menschenfresser im „modernen Epos”. Die Krise der Geschichte in der historischen Epik um 1900 (Marie Eugénie delle Grazie, Ricarda Huch, Alfred Döblin). *Hofmannsthal Jahrbuch zur europäischen Moderne* 7. 345–388.
- Fülöp László 1986. *Közelítések Krúdyhoz*. Budapest: Szépirodalmi.
- Gauß, Karl-Markus 2000. Die Wiederkehr des Monarchen oder wie die ungarische Literatur die Habsburger überwand. *Neue Zürcher Zeitung* 25/26. 03. 2000. 49–50.
- Gauß, Karl-Markus 2001. Ein Bürger im Exil. Die lange Abwesenheit des Sándor Márai. *Neue Zürcher Zeitung* 2001. 04. 07. URL: <http://www.nzz.ch/artic-le765EG-1.485041> (utolsó leolvásás 2016. 05. 24.)
- Gavins, Joanna 2003. Too much blague? An exploration of the text worlds of Donald Barthelme's „Snow White”. In uő./Stehen, Gerard (szerk.): *Cognitive poetics in practice*. London: Routledge. 129–144.
- Genette, Gérard 1982. *Palimpsestes. La littérature au second degré*. Paris: Seuil.
- Genette, Gérard 1990. *Einführung in den Architekt* (ford. J.-P. Dubost é. m.). Stuttgart: Legueil.
- Geppert, Hans Vilmar 2009. *Der Historische Roman. Geschichte umerzählt – von Walter Scott bis zur Gegenwart*. Tübingen: Francke.
- Gerrekens, Louis 1997. Demontage verlorener Hoffnungen: Arthur Schnitzlers „Die Frau des Richters” oder die literarische Verdrängung eines Scheiterns. *Monatshefte* 89: 1. 31–58.
- Géczi János 1999. A kék szemű Cholnokyak. Utószó. In Cholnoky Viktor: *Wurmdrucker Tóbiás és egyéb kísértések*. Budapest: Ister. 209–218.
- Gintli, Tibor 2005. „Valaki van, aki nincs”. Személyiségbeszélés és identitás Krúdy Gyula regényeiben. Budapest: Akadémiai.
- Glander, Kordula 2005. „Leben, wie man liest”. *Strukturen der Erfahrung erzählter Wirklichkeit in Robert Musils Roman „Der Mann ohne Eigenschaften”*. St. Ingbert: Röhrig Universitätsverlag.
- Glinski, Sophie von 2004. *Imaginationsprozesse. Verfahren phantastischen Erzählens in Franz Kafkas Frühwerk*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Gomes, Mario 2008. *Gedankenlesemaschinen. Modelle für eine Poetologie des Inneren Monologs*. Freiburg i. Br./Berlin/Wien: Rombach.
- Goltschnigg Dietmar 1996. Darstellung und Kritik der Moderne in der österreichischen Literatur (1880–1930). In Haller, Rudolf (szerk.): *Nach Kakanien. Annäherung an die Moderne*. Wien/Köln/Weimar: Böhlau. 157–197.

- Gottschlich-Kempff, Simone 2014. *Identitätsbalance im Roman der Moderne. Rainer Maria Rilke, Hugo von Hofmannsthal, Robert Musil, Max Frisch und Botho Strauß*. Würzburg: Königshausen & Neumann. (Epistemata Reihe Literaturwissenschaft Bd. 805).
- Gödde, Günter 1999. *Traditionslinien des Unbewußten. Schopenhauer, Nietzsche, Freud*. Tübingen: Edition diskord.
- Götttsche, Dirk 2016. Epistemology, Poetics and Time in Modernist Short Prose around 1900. In Fuchs, Anne/Long, Jonathan J. (szerk.): *Time in German Literature and Culture, 1900–2015. Between Acceleration and Slowness*. Basingstoke, Hampshire/New York, NY: Plagrave Macmillan. 71–92.
- Gradmann, Stefan 1990. *Topographie / Text: Stifter und Kafka*. Frankfurt/M.: Hain.
- Grimminger, Rolf 1995. Aufstand der Dinge und der Schreibwesen. In uő/Murašov, Jurij/Stückrath, Jörn (szerk.): *Literarische Moderne. Europäische Literatur im 19. und 20. Jahrhundert*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt. 12–40.
- Großegger, Elisabeth 2001. Der Kaiserhuldigungsfestzug 1908. In Csáky, Moritz/Stachel, Peter (szerk.): *Speicher des Gedächtnisses. Bibliotheken, Museen, Archive*. Teil 2: Die Erfindung des Ursprungs. Die Systematisierung der Zeit. Wien: Passagen-Verlag 2001. 155–175.
- Großegger, Elisabeth 2009. Az 1908-as bécsi „Kaiserhuldigungsfestzug” és Robert Musil „Párhuzam-akció”-ja. Valóságérzék vs. lehetőségérzék. In Csúri Károly/Orosz Magdolna/Szendi Zoltán (szerk.): *Tömegek és ünnepek. A nyilvánosság rítusai a közép-európai modernségben*. Budapest: Gondolat. 133–148.
- Grothe, Wolfgang 1972. Die Theorie des Erzählens bei Alfred Döblin. *Text + Kritik* 13/14. 7–26.
- Grundmann, Heike 2003. „Mein Leben zu erleben wie ein Buch”. *Hermeneutik des Erinnerns bei Hugo von Hofmannsthal*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Günzel, Stephan (szerk.) 2007. *Topologie. Zur Raumbeschreibung in den Kultur- und Medienwissenschaften*. Bielefeld: Transcript.
- Gyáni, Gábor 2004. *Identity and the Urban Experience: Fin-de-Siècle Budapest*. New York: Columbia University Press.
- Györffy, Miklós 2001. Sándor Márai und die Deutschen. *Berliner Beiträge zur Hungarologie* 12. 133–145.
- Harkai Vass Éva, 2001. *A művészregény a 20. századi magyar irodalomban*. Novi Sad: Forum.
- Harppecht, Klaus 2000. Die Auferstehung des Sándor Márai. Der Literatur des 20. Jahrhunderts wurde posthum ein Meister beschert. *Die Zeit* 14. 09. URL: http://www.zeit.de/2000/38/200038_1-marai.xml (utolsó megnyitás: 2011. 04. 20.)
- Hartmann, Telse 2006. *Kultur und Identität. Szenarien der Deplatierung im Werk Joseph Roths*. Tübingen: Francke.

- Haslmayr, Harald 1997. *Die Zeit ohne Eigenschaften. Geschichtsphilosophie und Modernebegriff im Werk Robert Musils*. Wien et al.: Böhlau.
- Heinz, Jutta 2013. Cézanne-Erlebnisse bei Rainer Maria Rilke und Peter Handke. Ansätze zu einer literarischen Phänomenologie. In *Hofmannsthal Jahrbuch zur europäischen Moderne* Bd. 21. 367–389.
- Herman, David (szerk.) 2003. *Narrative Theory and the Cognitive Sciences*. Stanford: CSLI Publications.
- Hermann, Ruth 2002. *Im Zwischenraum zwischen Welt und Spielzeug. Eine Poetik der Kindheit bei Rilke*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Herwig, Henriette 1990. Postmoderne Literatur oder postmoderne Hermeneutik? *Kodikas/Code. Ars Semeiotica*. 13: 3–4, 225–244.
- Héger Ágnes 1999. Keret és fikció. Lovik Károly novellisztikájáról. In Eiseermann, György (szerk.): *A kánon peremén. Az irodalmi modernség alakváltozatai a XIX–XX. század magyar prózájában*. Budapest: ELTE. 72–83.
- Heyl, Bettina 1994. *Geschichtsdenken und literarische Moderne. Zum historischen Roman in der Zeit der Weimarer Republik*. Tübingen: Niemeyer.
- Hiebler, Heinz 2003. *Hugo von Hofmannsthal und die Medienkultur der Moderne*. Würzburg: Königshausen & Neumann 2003.
- Hildenbrock, Aglaja 1986. *Das andere Ich. Künstlicher Mensch und Doppelgänger in der deutsch- und englischsprachigen Literatur*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Hillebrandt, Claudia 2011. *Das emotionale Wirkungspotenzial von Erzähltexten. Mit Fallstudien zu Kafka, Perutz und Werfel*. Berlin: Akademie Verlag 2011.
- Hiraga, Masako K. 2005. *Metaphor and Iconicity. A Cognitive Approach to Analysing Texts*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hobsbawm, Eric John 1993. Etnikai identitás és nacionalizmus (ford. Koltai Júlia). *Világosság* 34: 4. 19–28.
- Hobsbawm, Eric John 1997. *A nacionalizmus kétszáz éve* (ford. Baráth Katalin). Budapest: Maecenas.
- Hogan, Patrick Colm 2003. *Cognitive Science, Literature, and the Arts. A Guide for Humanists*. New York/London: Routledge.
- Holmes, Deborah 2016. Schnitzler am Stadtrand. Die Überwindung des Naturalismus in zwei frühen Skizzen. In Innerhofer, Roland/Strigl, Daniela (szerk.): *Sonderweg in Schwarzgelb? Auf der Suche nach einem österreichischen Naturalismus in der Literatur*. Innsbruck/Wien/Bozen: Studien Verlag 2016. 213–224.
- Honold, Alexander 1995. *Die Stadt und der Krieg. Raum- und Zeitkonstruktion in Robert Musils Roman „Der Mann ohne Eigenschaften“*. München: Fink (Musil-Studien 25).
- Hornig, Dieter/Kiss, Endre (szerk.): *Vienne – Budapest 1867–1918. Deux âges d’or, deux visions, un Empire*. Paris: Éditions Autrement 1996 (Collection Mémoires, 45).

- Höltenschmidt, Edith 2000. *Die Mittelalter-Rezeption der Brüder Schlegel*. Paderborn/München u. a.: Schöningh.
- Hutchinson, Ben 2005. „Ist das der Eingang eines neuen Lebens?“ Rilke's thresholds as an inversion of passivity. *German Life and Letters* 58:1. 13–21.
- Illner, Birgit 2000. *Psychoanalyse oder die Kunst der Wissenschaft: Freud, die erste Schülergeneration und ihr Umgang mit Literatur*. Bern u. a.: Peter Lang.
- Inderwisch, Karin C. 1998. *Augen – Blicke bei Richard Beer-Hofmann*. Oldenburg: Igel-Verlag Wissenschaft.
- Jacquelin, Evelyne 2002. Théories et lectures du fantastique d'un bord à l'autre du Rhin: L'exemple de Leo Perutz. In Banoun, Bernard/Bechtel, Delphine (szerk.): *Merveilleux et fantastique dans les littératures centre-européennes*. Paris: Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre-Européennes/Université de Paris-Sorbonne. 21–38.
- Jäggi, Andreas 1994. *Die Rahmenerzählung im 19. Jahrhundert*. Bern u. a.: Peter Lang.
- Jahn, Manfred 1997. Frames, preferences, and the reading of third-person narratives: Towards a cognitive narratology. *Poetics Today* 18: 4, 441–468.
- Jakobson, Roman 1971/1972. Der Doppelcharakter der Sprache. Die Polarität zwischen Metaphorik und Metonymik In Ihwe, Jens (szerk.): *Literaturwissenschaft und Linguistik. Ergebnisse und Perspektiven*. Bd. 1: Grundlagen und Voraussetzungen. Frankfurt/M.: Athenäum. 321–333.
- Janik, Allan/Toulmin, Stephen 1973. *Wittgenstein's Vienna*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Jannidis, Fotis 2004. *Figur und Person. Beitrag zu einer historischen Narratologie*. Berlin/New York: de Gruyter. (Narratologia 3)
- Jauß, Hans Robert 1989. *Studien zum Epochenwandel der ästhetischen Moderne*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.
- Jaworski, Rudolf 2006. Ostmitteleuropa als Gegenstand der historischen Erinnerungs- und Gedächtnisforschung. In Feichtinger, Johannes é. m. (szerk.): *Schauplatz Kultur – Zentraleuropa. Transdisziplinäre Annäherungen*. Innsbruck/Wien/Bozen: Studien Verlag. 65–71.
- Jonsson, Stefan 2000. *Robert Musil and the History of Modern Identity*. Durham & London: Duke University Press.
- Juhász Erzsébet 1993. Egy „zimankós mosolygású” író: Cholnoky Viktor. In Géczy János (szerk.): *Cholnoky Viktor. Veszprém: Vár Ucca Tizenhét 1: 1*. 110–113.
- Kaiser, Gerhard 2014. Paradigma der Moderne II: Sprachkrise(n). In Jürgensen, Christoph/Lukas, Wolfgang/Scheffel, Michael (szerk.): *Schnitzler-Handbuch. Leben – Werk – Wirkung*. Stuttgart/Weimar: Metzler. 338–345.
- Kaiser, Gerhard R. 1988. E. T. A. Hoffmann. Stuttgart: Metzler.

- Kampits, Peter 1990. Der Sprachkritiker Fritz Mauthner. Vorläufer der ordinary-language-theory oder Nachfolger Nietzsches? *Modern Austrian Literature* 23: 2. 23–39.
- Karoshi, Peter 2003a. Einheit in der Vielheit? Pluralität und Ethnizität in den staaterhaltenden Narrativen des habsburgischen Reiches. *Newsletter Moderne* 6: 1. 14–18.
- Karoshi, Peter 2003b. Patriotismus und Staaterhalt. Konstruktionen „österreichischer“ Gesamtstaatsideen. *Newsletter Moderne* 6, Sonderheft 2. 12–16.
- Kassai György 1990. A Nyugat és a pszichoanalízis. *Helikon* 36: 2–3. 171–182.
- Kelemen Zoltán 2010. A dilettantizmus dicsérete. Lovik Károly a magyar századforduló irodalmában *Budapesti negyed* 18:1. 153–180.
- Kemény Gábor 1999a. A nyelvi kép mint „rendellenesség”. Tudománytörténeti vázlat. *Magyar Nyelvőr* 123: 3. 292–302.
- Kemény Gábor 1999b. A nyelvi kép mint „szabályszerűség”. A tudománytörténeti vázlat folytatása. *Magyar Nyelvőr* 123: 4. 395–403.
- Kemény Gábor 2000. A nyelvi kép: „rendellenesség” és „szabályszerűség”. Egy saját elgondolás körvonalai. *Magyar Nyelvőr* 124: 1. 74–85.
- Kemény Gábor 2006. Tárgyasító és allegorizáló metaforaalkotás Cholnoky László kisregényeiben. *Magyar Nyelvőr* 130: 4. 422–438.
- Kemper, Dirk 1998. Ästhetische Moderne als Makroepoche. In Vietta, Silvio/ uő (szerk.): *Ästhetische Moderne in Europa. Grundzüge und Problemzusammenhänge seit der Romantik*. München: Wilhelm Fink. 97–126.
- Kerekes, Amália/Millner, Alexandra/Plener, Peter/Rásky, Béla (szerk.) 2004. *Leitha und Lethe. Symbolische Räume und Zeiten in der Kultur Österreich-Ungarns*. Tübingen, Basel: Francke (Kultur – Herrschaft – Differenz 6).
- Kessler, Michael/Gruber, Marianne/Mahlmann-Bauer, Barbara/Mondon, Christine/Vollhardt, Friedrich (szerk.) 2003. *Hermann Broch. Neue Studien. Festschrift für Paul Michael Lützeler zum 60. Geburtstag*. Tübingen: Stauffenburg.
- Kiesel, Helmuth 2004. *Geschichte der literarischen Moderne. Sprache – Ästhetik – Dichtung im zwanzigsten Jahrhundert*. München: C. H. Beck.
- Kindt, Tom 2008. *Unzuverlässiges Erzählen und literarische Moderne. Eine Untersuchung der Romane von Ernst Weiß*. Tübingen: Niemeyer.
- Kisseleva, Alexandra 2007. *Das Prosagedicht und die allgemeine Theorie der literarischen Gattungen. Eine Studie zu ausgewählten Werken R. M. Rilkes*. Stuttgart: Verlag Hans-Dieter Heinz – Akademischer Verlag.
- Klotz, Volker 1987. *Das europäische Kunstmärchen*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Kohl, Katrin 2007. *Metapher*. Stuttgart/Weimar: Metzler (Sammlung Metzler Bd. 352).

- Kompolthy Zsigmond 1986. A rejtőzködő főmű. Néhány szempont Krúdy „Bologult úrfikoromban” című regényének elemzéséhez. *Életünk* 24: 2. 159–170.
- Koselleck, Reinhart 1973. Geschichte, Geschichten und formale Zeitstrukturen. In uő/Stempel, Wolf-Dieter (szerk.): *Geschichte – Ereignis und Erzählung*. München: Fink. 211–222.
- Köhler, Wolfgang 1972. *Hugo von Hofmannsthal und „Tausendundeine Nacht”*. Bern: Herbert Lang/Frankfurt a. M.: Peter Lang.
- Köhnen, Ralph 1995. *Sehen als Textkultur. Intermediale Beziehungen zwischen Rilke und Cézanne*. Bielefeld: Aisthesis Verlag.
- Köhnen, Ralph 2004. Das physiologische Wissen Rilkes und seine Cézanne-Rezeption. In Pfothenhauer, Helmut/Riedel, Wolfgang/Schneider, Sabine (szerk.): *Poetik der Evidenz. Die Herausforderung der Bilder in der Literatur um 1900*. Würzburg: Königshausen & Neumann. 141–162.
- Kőszegi Lajos (szerk.) 1996. *Nietzsche-tár. Szemelvények a Nietzsche-irodalomból 1956-ig*. Veszprém: Pannon Panteon.
- Kövecses Zoltán: *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Budapest: Typotex, 2005.
- Krah, Hans 2001/2002. „Nur ein Druck auf den Knopf”. Zur Genese einer Denkfigur im ästhetischen Diskurs des frühen 20. Jahrhunderts. *Musil-Forum* 27. 63–87.
- Krah, Hans 2002. *Fantastisches Erzählen – fantastisches Erzählen*. Die Romane Leo Perutz’ und ihr Verhältnis zur fantastischen Literatur der Frühen Moderne. In Krah, Hans/Ort, Claus-Michael (szerk.): *Weltentwürfe in Literatur und Medien. Phantastische Wirklichkeiten – realistische Imaginationen*. Kiel: Ludwig. 235–257.
- Kristeva, Julia 1972. Bachtin, das Wort, der Dialog und der Roman. In Jens Ihwe (szerk.): *Literaturwissenschaft und Linguistik. Ergebnisse und Perspektiven*. 3. kötet: Zur linguistischen Basis der Literaturwissenschaft. Frankfurt/M.: Athenäum. 345–375.
- Kulcsár Szabó Ernő 1993. *A magyar irodalom története 1945–1991*. Budapest: Argumentum.
- Kurz, Martina 2003. *Bild-Verdichtungen. Cézannes Realisation als poetisches Prinzip bei Rilke und Handke*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Kulcsár-Szabó Ernő 1987. *Műalkotás – szöveg – hatás*. Budapest: Magvető.
- Kulcsár-Szabó Ernő/Szegedy-Maszák Mihály (szerk.) 1998. *Újraolvasó. Tanulmányok Kosztolányi Dezsőről*. Budapest: Argumentum.
- Kuttenberg, Eva 2007. Soma, Psyche, Corpse, and Gaze: Perception and Vision in Arthur Schnitzler’s Early Prose Fiction. *Modern Austrian Literature* Vol. 40, No. 2. 21–42.
- Kühn, Joachim 1975. *Gescheiterte Sprachkritik. Fritz Mauthners Leben und Werk*. Berlin/New York: de Gruyter.

- Kwon, Hyuck Zoon 2006. *Der Sündenfallmythos bei Franz Kafka. Der biblische Sündenfallmythos in Kafkas Denken und dessen Gestaltung in seinem Werk.* Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Lakoff, George/Johnson, Mark 1980. *Metaphors We Live By.* Chicago/London: University of Chicago Press.
- Landwehr, Margarete 1997. Dream as Wish Fulfillment: Eros, Thanatos, and Self-Discovery in Schnitzler's Casanovas Heimfahrt. *Modern Austrian Literature* 37: 2, S. 1–18.
- Lauener, Peter 2004. *Die Krise des Helden. Die Ich-Störung im Erzählwerk von Leo Perutz.* Frankfurt/M.: Peter Lang.
- Lausberg, Heinrich ¹⁰1990. *Elemente der literarischen Rhetorik.* Ismaning: Hueber.
- Lehnert, Gertrud 1995. Verlorene Räume. Zum Wandel eines Wahrnehmungsparadigmas in der Romantik. *Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte* 69. 722–734.
- Leinfellner, Werner 1988. Physiologie und Psychologie. Ernst Machs „Analyse der Empfindungen“. In Haller, Rudolf/Stadler, Friedrich (szerk.): *Ernst Mach – Werk und Wirkung.* Wien: Verlag Holder-Pichler-Tempsky. 113–137.
- Lemm-Mirschel, Corinna 2011. „Hinab mit den Weibern zur Hölle“. *Entwürfe guter und böser Weiblichkeit in Mozarts Opern.* Vortragsmanuscript. URL: https://www.fernuni-hagen.de/imperia/md/content/gleichstellung/heft57-lemm-mischerl_mozart_-_text.pdf (utolsó megnyitás 2014. 03. 16.).
- Lengyel András 2012. Az Amanchich-novellák névadója. Cholnoky Viktor poétikájának kérdéséhez. *Híd* 78: 10. 70–76.
- Le Rider, Jacques/Raulet, Gérard (szerk.) 1987. *Verabschiedung der (Post-) Moderne?* Tübingen: Günter Narr.
- Le Rider, Jacques 1990. *Das Ende der Illusion. Die Wiener Moderne und die Krisen der Identität.* Wien: ÖBV Publikumsverlag/Wissenschaftsverlag.
- Le Rider Jacques 1995. La „Reitergeschichte“ de Hugo von Hofmansthal. *Éléments d'interprétation. Hofmannsthal Jahrbuch zur europäischen Moderne Bd. 3.* 215–249.
- Le Rider, Jacques 1997. *Hugo von Hofmannsthal. Historismus und Moderne in der Literatur der Jahrhundertwende.* Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag. (Nachbarschaften. Humanwissenschaftliche Studien 6.).
- Le Rider, Jacques 1998. Rilke et Cézanne: la poésie à l'école de la couleur. In Demetz, Peter/Storck, Joachim W./Zimmermann, Hans Dieter (szerk.): *Rilke – ein europäischer Dichter aus Prag.* Würzburg: Königshausen & Neumann. 137–148.
- Le Rider, Jacques 2003. *Arthur Schnitzler ou la Belle Époque viennoise.* Paris: Berlin. (Collection Voix allemandes).
- Le Rider, Jacques ²2008a. *Arthur Schnitzler oder die Wiener Belle Époque* (aus dem Französischen v. Christian Winterhalter). Wien: Passagen.

- Le Rider, Jacques 2008b. Mitteleuropa, Zentraleuropa, Mittelosteuropa. A Mental Map of Central Europe. *European Journal of Social Theory* 11: 2. 155–169.
- Le Rider, Jacques 2012. Arbeit am Habsburgischen Mythos. Joseph Roth und Robert Musil im Vergleich. In Amthor, Wiebke/Brittacher, Hans Richard (szerk.): *Joseph Roth – Zur Modernität des melancholischen Blicks*. Berlin/Boston: de Gruyter. 19–28.
- Li, Shuangzhi 2013. *Die Narziss-Jugend. Eine poetologische Figuration in der deutschen Dekadenz-Literatur um 1900 am Beispiel von Leopold von Andrian, Hugo von Hofmannsthal und Thomas Mann*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- Liebrand, Claudia 1997. Romantische Sprachspiele. Robert Musils „Der Mann ohne Eigenschaften“. *Hofmannsthal Jahrbuch zur europäischen Moderne Bd. 5*. 293–316.
- Lorenz, Dagmar 2007. *Wiener Moderne*. Stuttgart/Weimar: Metzler. (Sammlung Metzler, 290).
- Lotman, Jurij M. 1981. Die Kunst als modellbildendes System. In uő: *Kunst als Sprache. Untersuchungen zum Zeichencharakter von Literatur und Kunst*. Leipzig: Reclam. 67–88.
- Lotman, Jurij M. 1993. *Die Struktur literarischer Texte*. München: Wilhelm Fink.
- Löwenstein, Sascha 2004. *Poetik und dichterisches Selbstverständnis. Eine Einführung in Rainer Maria Rilkes frühe Dichtungen (1884–1906)*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Lőrinczy Huba 2002. *Világkép és regényvilág. Újabb Márai-tanulmányok*. Szombathely: Savaria University Press. (Isis-könyvek).
- Lughofer, Johann Georg 2008. Georg Vittorin als Treibjäger oder Treibgut der Geschichte. Zeitgeschichte in „Wohin rollst du, Äpfelchen“. In Stepina, Clemens K. (szerk.): *Stationen. Texte zu Leben und Werk von Leo Perutz*. Wien/St. Wolfgang: Verlag Art & Science. 146–157.
- Lukacs, John 1991. Budapest, 1900. *A város és kultúrája* (ford. Mészáros Klára). Budapest: Európa.
- Lukas, Wolfgang 1996. *Das Selbst und das Fremde. Epochale Lebenskrisen und ihre Lösung im Werk Arthur Schnitzlers*. München: Fink.
- Luserke, Jörg-Matthias 1987. *Wirklichkeit und Möglichkeit. Modaltheoretische Untersuchung zum Werk Robert Musils*. Frankfurt/M. et al.: Peter Lang.
- Luserke-Jaqui, Matthias 2007. „Die Verwirrungen des Zöglings Törleß“: Adolescent Sexuality, the Authoritarian Mindset, and the Limits of Language. In Payne, Philip/Bartram, Graham/Tihanov, Galin (szerk.): *A Companion to the Works of Robert Musil*. Rochester, NY: Camden House. 151–173.
- Lüth, Reinhard 1988. *Drommetenrot und Azurblau. Studien zur Affinität von Erzähltechnik und Phantastik in Romanen von Leo Perutz und Alexander Lernet-Holenia*. Meitingen: Corian-Verlag.

- Lüth, Reinhard 1990. Leo Perutz und das Fin-de-Siècle. Zu den literarischen Anfängen des Romanautors Leo Perutz und ihren Wurzeln in der Wiener Literatur um 1900. *Modern Austrian Literature* 23: 1. 35–53.
- Lützel, Paul Michael/Kessler, Michael (szerk.) 2015. *Hermann-Broch-Handbuch*. Berlin/Boston: De Gruyter.
- Lyotard, Jean-François 1993a. A posztmodern állapot (ford. Bujalos István – Orosz László). In Bujalos István (szerk.): *A posztmodern állapot. Jürgen Habermas, Jean-François Lyotard, Richard Rorty tanulmányai*. Budapest: Századvég. 7–145.
- Lyotard, Jean-François 1993b. Szélgjegyzetek az elbeszélésekhez (ford. Bujalos István – Orosz László). In Bujalos István (szerk.): *A posztmodern állapot. Jürgen Habermas, Jean-François Lyotard, Richard Rorty tanulmányai*. Budapest: Századvég. 146–150.
- Magris, Claudio 1988. *A Habsburg-mítosz az osztrák irodalomban* (ford. Székely Eva). Budapest: Európa Kiadó.
- De Man, Paul 2000. *Esztétikai ideológia* (ford. Katona Gábor). Budapest: Janus/Osiris.
- Mandelartz, Michael 2007. Bibliographie Leo Perutz. In Kindt, Tom/Meister, Jan Christoph (szerk.): *Leo Perutz' Romane. Von der Struktur zur Bedeutung*. Tübingen: Niemeyer. 177–204.
- Marini, Loredana 2002. *Der Dichter als Fragmentist. Geschichte und Geschichten in Robert Musils Roman „Der Mann ohne Eigenschaften“*. Bern et al.: Peter Lang (Musiliana 8).
- Martens, Gunther 2006. *Beobachtungen der Moderne in Hermann Brochs „Die Schlafwandler“ und Robert Musils „Der Mann ohne Eigenschaften“*. Rhetorische und narratologische Aspekte von Interdiskursivität. München: Wilhelm Fink.
- Martens, Gunther/Ruthner, Clemens/De Vos, Jaak (szerk.) 2005. *Musil anders. Neue Erkundungen eines Autors zwischen den Diskursen*. Bern u.a.: Peter Lang. (Musiliana 11.)
- Martens, Lorna 1990. A Dream Narrative: Schnitzler's „Der Sekundant”. *Modern Austrian Literature* 23: 1. 1–17.
- Martens, Lorna 1996. *Shadow Lines. Austrian Literature from Freud to Kafka*. Lincoln: University of Nebraska Press 1996.
- Martínez, Matías 2002. Proleptische Rätselromane. Erzählrahmen und Leserlenkung bei Leo Perutz. In Forster, Brigitte/Müller, Hans-Harald (szerk.): *Leo Perutz. Unruhige Träume – Abgründige Konstruktionen. Dimensionen des Werks, Stationen der Wirkung*. Wien: Sonderzahl. 107–129.
- Martínez, Matías/Scheffel, Michael 1999. *Einführung in die Erzähltheorie*. München: Beck.

- Matthias, Bettina 1999. *Masken des Lebens – Gesichter des Todes. Zum Verhältnis von Tod und Darstellung im erzählerischen Werk Arthur Schnitzlers*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Meiser, Katharina 2014. *Fliehendes Begreifen. Hugo von Hofmannsthals Auseinandersetzung mit der Moderne*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- Meister, Jan Christoph 1989. Das paralogische Lesen von Identität – Leo Perutz' Roman „Die dritte Kugel”. *Modern Austrian Literature* 22: 1. 71–91.
- Meister, Jan Christoph 1993. Éviter le superflu – A propos du minimalisme narratif chez Leo Perutz. In Pollet, Jean-Jacques (szerk.): *Leo Perutz ou l'ironie de l'Histoire*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen (Centre d'Etudes et de Recherches Autrichiennes). 67–77.
- Mergen, Simone 2005. *Monarchiejubiläen im 19. Jahrhundert. Die Entdeckung des historischen Jubiläums für den monarchischen Kult in Sachsen und Bayern*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag.
- Mesterházi, Balázs 2003. Időbeliség és esztétikai totalitás. Az identitásképzés kérdései Krúdynál. In Józán Ildikó/Kulcsár Szabó Ernő/Szegedy-Maszák Mihály (szerk.): *Az elbeszélés módszertana. Narratíva és identitás*. Budapest: Osiris. 281–293.
- Miles, David H. 1972. *Hofmannsthal's Novel Andreas. Memory and Self*. Princeton N. J.: Princeton University Press.
- Morris, Charles 1992. Ästhetik und Zeichentheorie. In Heinrich, Dieter/Iser, Wolfgang (szerk.): *Theorien der Kunst*. Frankfurt/M.: Suhrkamp. 356–381.
- Mülder-Bach, Inka 2013. *Robert Musil Der Mann ohne Eigenschaften. Ein Versuch über den Roman*. München: Hanser Verlag.
- Müller, Hans-Harald 1989. Nachwort. In Leo Perutz: *Der Marques de Bolibar*. Wien/Darmstadt: Zsolnay. 239–271.
- Müller, Hans-Harald 1992a. *Leo Perutz*. München: Beck.
- Müller, Hans-Harald 1992b. „Ich bin für Europa ein vergottener Schriftsteller”. Zur Rezeption des Werks von Leo Perutz in Deutschland und Österreich von 1945 bis 1960. In Sevin, Dieter (szerk.): *Die Resonanz des Exils. Gelungene und misslungene Rezeption deutschsprachiger Exilautoren*. Amsterdam: Rodopi. 324–337.
- Müller, Hans-Harald 1996. Nachwort. In Leo Perutz: *Mainacht in Wien. Romanfragmente. Kleine Erzählprosa. Feuilletons. Aus dem Nachlaß*. Wien: Zsolnay. 231–236.
- Müller, Hans-Harald 2001. Literarische Phantastik oder Interpretationsprobleme? Zur Erzählkonzeption von Leo Perutz – dargestellt an der Novelle „Nur ein Druck auf den Knopf”. In Eicher, Thomas/Sowa, Peter (szerk.): *Grenzüberschreitungen um 1900. Österreichische Literatur im Übergang*. Oberhausen: Athena. 177–191.

- Müller, Hans-Harald 2005. „L'importance d'une métalepse se mesure à son rendement narratif”. Zur Architektur von Leo Perutz' Roman „Die dritte Kugel”. In Pier, John/Schaeffer, Jean-Marie (szerk.): *Métalepses. Entorses au pacte de la représentation*. Paris: Ed. de l'EHESS. 179–188.
- Müller, Hans-Harald 2007a. *Leo Perutz. Biographie*. Wien: Zsolnay.
- Müller, Hans-Harald 2007b. Krieg im Frieden – Zur metafikcionalen Genremischung in Leo Perutz' Roman „Wohin rollst du, Äpfelchen...” In Koch, Lars/Vogel, Marianne (szerk.): *Imaginäre Welten im Widerstreit. Krieg und Geschichte in der deutschsprachigen Literatur seit 1900*. Würzburg: Königshausen & Neumann. 46–57.
- Müller, Hans-Harald 2012. Formen und Funktionen des Phantastischen im Werk von Arthur Schnitzler und Leo Perutz. In Schmeink, Lars/Müller, Hans-Harald (szerk.): *Fremde Welten. Wege und Räume der Fantastik im 21. Jahrhundert*. Berlin/Boston: de Gruyter. 355–362.
- Müller, Hans-Harald/Eckert, Brita (szerk.) 1989. *Leo Perutz 1882–1957. Eine Ausstellung der Deutschen Bibliothek Frankfurt am Main*. Wien: Zsolnay.
- Müller-Funk, Wolfgang 1995. *Erfahrung und Experiment. Studien zu Theorie und Geschichte des Essayismus*. Berlin: Akademie Verlag.
- Müller-Funk, Wolfgang 2005. „Der Mann ohne Eigenschaften”: Erinnerungstextur und Medium kulturwissenschaftlicher Sondierung. In Martens, Gunther/Ruthner, Clemens/De Vos, Jaak (szerk.): *Musil anders. Neue Erkundungen eines Autors zwischen den Diskursen*. Frankfurt/M.: Peter Lang. 301–325.
- Müller-Funk, Wolfgang/Plener, Peter/Ruthner, Clemens (szerk.) 2002. *Kakanien revisited. Das Eigene und das Fremde (in) der österreichisch-ungarischen Monarchie*. Tübingen: Francke (Kultur – Herrschaft – Differenz 1).
- Müller-Lauter, Wolfgang 1999. Über Werden und Wille zur Macht. Nietzsche-Interpretationen Bd. 1. Über Freiheit und Chaos. Nietzsche-Interpretationen Bd. 2. Berlin/New York: de Gruyter.
- Müller-Richter, Klaus 1996. Tendenz zum Verstummen – Rückkehr des Sagbaren. Zur poetologischen Reflexion der Zeichenkrise in der klassischen Moderne und in der Literatur der achtziger Jahre des 20. Jahrhunderts. *Sprachkunst* 27: 1. 67–85.
- Nehring, Wolfgang 1976. E. T. A. Hoffmanns Erzählwerk: Ein Modell und seine Variationen. *Zeitschrift für deutsche Philologie*. Sonderheft. 3–24.
- Nemes Lívía 1994. *Alkotó és alkotás*. Budapest: T-Twins Kiadó.
- Neumann, Birgit 2005. Literatur, Erinnerung, Identität. In Erll, Astrid/Nünning, Ansgar (szerk.): *Gedächtniskonzepte der Literaturwissenschaft. Theoretische Grundlegung und Anwendungsperspektiven*. Berlin/New York: de Gruyter. 149–178.
- Németh G. Béla 1995. *Kérdések és kétségek. Irodalomtörténeti tanulmányok*. Budapest: Balassi Kiadó.

- Nickisch, Martin 1980. *Richard Beer-Hofmann und Hugo von Hofmannsthal. Zu Beer-Hofmanns Sonderstellung im „Wiener Kreis“*. München. (Doktori értekezés 1972).
- Niefanger, Dirk 2007. Die historische Kulturwissenschaft und der neue Roman der 1920er und 1930er Jahre. In Oexle, Otto Gerhard (szerk.): *Krise des Historismus – Krise der Wirklichkeit. Wissenschaft, Kunst und Literatur 1880–1932*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 273–293.
- Nienhaus, Stefan 1992. Ein Irrgarten der Verschwörungen. Das Venedig-Sujet und die Tradition des Bundesromans. *Germanisch-Romanische Monatsschrift N. F.* 42. 87–105.
- Niggel, Günter (szerk.) 1998. *Die Autobiographie. Zu Form und Geschichte einer literarischen Gattung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Nitschke, August é. m. (szerk.) 1990. *Jahrhundertwende. Der Aufbruch in die Moderne 1880–1930*. Hamburg: Reinbeck.
- Nix, Daniel 2005. *Kafka als phantastischer Erzähler. (Neo-)Phantastische Elemente und Realitätssysteme in den Texten Franz Kafkas*. Wetzlar: Förderkreis Phantastik in Wetzlar 2005.
- Nünning, Ansgar 1998b. Unreliable Narration zur Einführung: Grundzüge einer kognitiv-narratologischen Theorie und Analyse unglaubwürdigen Erzählens. In uő (szerk.): *Unreliable Narration. Studien zur Theorie und Praxis unglaubwürdigen Erzählens in der englischsprachigen Erzählliteratur*. Trier: WVT. 3–39.
- Nünning, Ansgar 2002. Von der fiktionalisierten Historie zur metahistoriographischen Fiktion. Bausteine für eine narratologische und funktionsgeschichtliche Theorie, Typologie und Geschichte des postmodernen historischen Romans. In Fulda, Daniel/Tschopp, Silvia Serena (szerk.): *Literatur und Geschichte. Ein Kompendium zu ihrem Verhältnis von der Aufklärung bis zur Gegenwart*. Berlin/New York: de Gruyter. 541–569.
- Orosz Magdolna 1996. Possible Worlds and Literary Analysis. *Interdisciplinary Journal for Germanic Linguistics and Semiotic Analysis* Vol. 1, No. 2. 265–282.
- Orosz Magdolna 1997. Getrennte und Vereinigte. Identitätsprobleme in der österreichischen und ungarischen Literatur der Jahrhundertwende. In Plener, Peter/Zalán Péter (szerk.): *„[...] als hätte die Erde ein wenig die Lippen geöffnet [...]“ – Topoi der Heimat und Identität*. Budapest. (Budapester Beiträge zur Germanistik, Bd. 31). 121–136.
- Orosz Magdolna 1999. Hieroglyphe – Sprachkrise – Sprachspiel. In Szász Ferenc/Kurdi Imre (szerk.): *Im Dienste der Auslandsgermanistik. Festschrift für Professor Dr. Dr. h. c. Antal Mádl zum 70. Geburtstag*. Budapest: ELTE (Budapester Beiträge zur Germanistik, Bd. 34.). 167–192.
- Orosz Magdolna 2000. „Ganz sicher war auch ihm nicht wer er war“ – Probleme und Wege der Selbst- und Weltinterpretation in der Erzählliteratur der

- Jahrhundertwende. In Schwob, Anton/Szendi Zoltán (szerk.): *Aufbruch in die Moderne. Wechselbeziehungen und Kontroversen in der deutschsprachigen Literatur um die Jahrhundertwende im Donauraum*. München: Verlag Südost-deutsches Kulturwerk. 93–115.
- Orosz Magdolna 2001. *Identität, Differenz, Ambivalenz. Erzählstrukturen und Erzählstrategien bei E. T. A. Hoffmann*. Frankfurt/M. u.a.: Peter Lang.
- Orosz Magdolna 2006a. Fantasztikus metaforák – metaforikus fantasztikum. *Világosság* 47: 8–9–10. 145–155.
- Orosz Magdolna 2006b. Utazás kultúrák között. Interkulturális mozzanatok Cholnoky Viktor Trivulzió-novelláiban. In Bednaries Gábor/Eisemann György (szerk.): *Induló modernség – kezdődő avantgárd*. Budapest: Ráció Kiadó. 102–122.
- Orosz Magdolna 2006c. „Du kannst deinen Namen draufschreiben”. Erzählte Autoren und Figuren im fiktionalen Erzähldiskurs. In Horváth Géza/Bombitz Attila (szerk.): *„Die Wege und die Begegnungen”*. Festschrift für Károly Csúri zum 60. Geburtstag. Budapest: Gondolat Kiadó. 55–66.
- Orosz Magdolna 2007. *Identität, Identitätskonstruktion und Phantastik bei Leo Perutz*. URL: <http://www.kakanien.ac.at/beitr/emerg/MOrosz2.pdf> (2007. 10. 24.)
- Orosz Magdolna 2009a. Das übertragene Konkrete: Metaphorik und erzählte Welt in Arthur Schnitzlers Erzählungen. *Kodikas / Code. Ars Semeiotica*. 32: 3-4. 327–343.
- Orosz Magdolna 2009b. „Worte lassen sich in verschiedener Weise auslegen”. *Arthur Schnitzlers Sprachkritik*. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Section Philosophica Tom. XIV. – Fasc. 3. Miskolc. 193–201.
- Orosz Magdolna 2016. Narrative Kommunikation, Meta-Erscheinungen und ihre Formen in der Literatur der Frühen Moderne. *Kodikas / Code. Themenheft Selbstreferenz und Selbstreflexion in der Literatur. Formen und Funktionen in literatur- und kulturhistorischen Kontexten*. Bd. 39, Nr. 3–4. 273–290.
- Orosz Magdolna 2017a. „Aber es war doch eben ein Haus da”. Rilke und Skandinavien – literarisierte Reiseerlebnisse. In Hansen, Hendrik/Mádl Péter/Méhes Márton (szerk.): *Brücken für Europa. Wie Wissenschaft und Kulturdiplomatie die Integration Ungarns in Europa fördern*. Baden-Baden: Nomos Verlag. 37–52.
- Orosz Magdolna 2017b. (Trans)formaciones, metamorfosis y mundos híbridos: Variaciones sobre lo fantástico (ins Spanische Übersetzt von Ádám Kürthy). *Lejana. Revista Crítica de Narrativa Breve* No. 10 (2017). 70–83. DOI: <https://doi.org/10.24029/lej.2017.10.167>.
- Orosz Magdolna/Plener, Peter 2002. A szépirodalmi Én. In Orosz Magdolna/Kerekes Amália/Teller Katalin (szerk.): *„... und die Worte rollen von ihren Fäden fort...” Sprache, Sprachlichkeit, Sprachproblem in der österreichischen und*

- ungarischen Kultur und Literatur der Jahrhundertwende. Budapest: ELTE Germanisztikai Intézet. 362–368.
- Osterkamp, Ernst 1991. *Im Buchstabenbilde. Studien zum Verfahren Goethescher Bildbeschreibungen*. Stuttgart: Metzler.
- Paetzke, Iris 1990. *Nachwort zu Leopold Andrians „Der Garten der Erkenntnis“*. Zürich: Manesse Verlag. 61–68.
- Paetzke, Iris 1992. *Erzählen in der Wiener Moderne*. Tübingen: Francke Verlag.
- Pape, Manfred 1974. Zur Überlieferung von Hofmannsthals „Andreas“ und zur Qualität der bisherigen Drucke. In *Jahrbuch des Freien Deutschen Hochstifts*. 362–371.
- Pape, Manfred 1975. Aurea Catena Homeri. Die Rosenkreuzer-Quelle der „Allomatik“ in Hofmannsthals „Andreas“. *Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte* 49. 680–693.
- Pasewalck, Silke 2000. „Die fünffingrige Hand“: die Bedeutung der sinnlichen Wahrnehmung beim späten Rilke. Berlin/New York: de Gruyter.
- Pelmer, Andrea 2008. „Experimentierfeld des Seinkönnens“ – Dichtung als „Versuchsstätte“. *Zur Rolle des Experiments im Werk Robert Musils*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Perels, Christoph 2001. Zur Einführung. In Seng, Joachim (szerk.): „*Leuchtendes Zauberschloß aus unvergleichlichem Material*“. Hofmannsthal und Goethe. Ausstellung im Freien Deutschen Hochstift, Frankfurter Goethe-Museum, 12. November 2001 bis 13. Januar 2002. Frankfurt a. M.: Freies Deutsches Hochstift. 9–18.
- Peremiczky Szilvia 2007. Ének a zenéről – Zene a magyar irodalomban. In Szedgy-Maszák Mihály/Veres András (szerk.): *A magyar irodalom története II. 1800-tól 1919-ig*. Budapest: Gondolat Kiadó. 611–625.
- Perlmann, Michaela L. 1987. Arthur Schnitzler. Stuttgart: Metzler.
- Pesnel, Stéphane 2000. *Totalité et fragmentarité dans l'œuvre romanesque de Joseph Roth*. Bern et al.: Peter Lang.
- Pestalozzi, Karl 1991. Zur zeitgenössischen Rezeption des Chandos-Briefes. In uő/Stern, Martin (szerk.): *Basler Hofmannsthal-Beiträge*. Würzburg: Königshausen & Neumann. 75–127.
- Petersen, Jürgen H. 1991. *Der deutsche Roman der Moderne. Grundlegung – Typologie – Entwicklung*. Stuttgart: Metzler.
- Pfeiffer, Joachim 1997. *Tod und Erzählen. Wege der literarischen Moderne um 1900*. Tübingen: Niemeyer. (Studien zur deutschen Literatur Bd. 146).
- Pfeiffer, K. Ludwig 1989. Ich-Diskurse, Ich-Schicksale: Zur Geschichte einer kategorialen Verwischung. In Pfister, Manfred (szerk.): *Die Modernisierung des Ich. Studien zur Subjektconstitution in der Vor- und Frühmoderne*. Passau: Wissenschaftsverlag Richard Rothe. 13–21.

- Pfister, Manfred 1989. Vorwort. In uő (szerk.): *Die Modernisierung des Ich. Studien zur Subjektconstitution der Vor- und Frühmoderne*. Passau: Wissenschaftsverlag Richard Rothe.
- Pfotenhauer, Helmut 2004. Hofmannsthal, die hypnagogen Bilder, die Visionen. Schnittstellen der Evidenzkonzepte um 1900. In uő (szerk.): *Poetik der Evidenz. Die Herausforderung der Bilder in der Literatur um 1900*. Würzburg: Königshausen & Neumann, 1–18.
- Pikulik, Lothar 1992. *Frühromantik. Epoche – Werke – Wirkung*. München: Beck.
- Plett, Heinrich F. 1991. *Einführung in die rhetorische Textanalyse*. Hamburg: Buske.
- Polt-Heinzl, Evelyn 2012. Österreichische Literatur zwischen den Kriegen. Plädoyer für eine Kanonrevision. Wien: Sonderzahl.
- Posner, Roland 1992. Was ist Kultur? Zur semiotischen Explikation anthropologischer Grundbegriffe. In Landsch, Marlene/Karnowski, Heiko/Bystrina, Ivan (szerk.): *Kultur-Evolution. Fallstudien und Synthese*. Frankfurt a. m.: Peter Lang, 1–65.
- Prutsch, Ursula/Zeyringer, Klaus 2003. *Leopold von Andrian (1875–1951). Korrespondenzen, Essays, Notizen, Berichte*. Wien et al.: Böhlau. URL: http://www.kakanien-revisited.at/beitr/materialien/UPrutsch_KZeyringer1.pdf (2017. 12. 15.)
- Rattner, Josef 2000. *Nietzsche. Leben – Werk – Wirkung*. Würzburg: Königshausen & Neumann.
- Rába György 1983. *Babits Mihály*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Renner, Karl Nikolaus 2004. Grenze und Ereignis. Weiterführende Überlegungen zum Ereigniskonzept von J. M. Lotman. In Frank, Gustav/Lukas, Wolfgang (szerk.): *Norm – Grenze – Abweichung. Kultursemiotische Studien zu Literatur, Medien und Wirtschaft. Michael Titzmann zum 60. Geburtstag*. Passau: Verlag Karl Stutz. 357–381.
- Renner, Ursula 1981. *Leopold Andrians „Garten der Erkenntnis“*. *Literarisches Paradigma einer Identitätskrise in Wien um 1900*. Frankfurt/M.: Peter Lang.
- Rieckmann, Jens 1983. Narziss und Dionysos: Leopold von Andrian „Der Garten der Erkenntnis“. *Modern Austrian Literature* 16: 2. 65–81.
- Rieckmann, Jens 1985. *Aufbruch in die Moderne: die Anfänge des Jungen Wien. Österreichische Literatur und Kritik im Fin de Siècle*. Königstein/Ts.: Athenäum.
- Riedel, Wolfgang 1996. „*Homo natura*“. *Literarische Anthropologie um 1900*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Ritter, Ellen 1988. Hugo von Hofmannsthal und die „Briefe des Zurückgekehrten“. In *Jahrbuch des Freien Deutschen Hochstifts*. 226–252.
- Ritter, Ellen 2002. Hofmannsthal's Narrative Prose: The Problem of Individuation. In Kovacs, Thomas A. (szerk.): *A Companion to the Works of Hugo von Hofmannsthal*. Rochester: Camden House. 65–84.

- Ritz Szilvia 2013. „Wir wissen verdammt wenig von den Eintagsfliegen”. Grenzüberschreitung und Wahrnehmungsveränderung in Arthur Schnitzlers Novelle „Ich”. In Bombitz Attila/Csúri Károly (szerk.): *Wege in die Seele. Ein Symposium zum Werk von Arthur Schnitzler*. Wien: Praesens. 55–64.
- Ryan, Judith 1970. Die „allomatische Lösung”. Gespaltene Persönlichkeit und Konfiguration bei Hugo von Hofmannsthal. *Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte* 44. 189–207.
- Ryan, Judith 1971. „Hypothetisches Erzählen”. Zur Funktion von Phantasie und Einbildung in Rilkes „Malte Laurids Brigge”. *Jahrbuch der deutschen Schillergesellschaft* 15. 341–374.
- Ryan, Judith 1999. *Rilke, Modernism and Poetic Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ryan, Judith 2004. Rilke's early narratives. In Metzger, Erika A./Metzger, Michael M. (szerk.): *A Companion to the Works of Rainer Maria Rilke*. Rochester: Camden House. 67–89.
- Ryan, Judith 2009. Rilkes Reisen, Maltes Welt. In Hübener, Andrea/Luck, Rätus/Scharffenberg, Renate/Unglaub, Erich/Waters, William (szerk.): *Rilkes Welt. Festschrift für August Stahl zum 75. Geburtstag*. Frankfurt/M.: Peter Lang. 87–92.
- Ryan, Marie-Laure 1991. *Possible worlds, artificial intelligence, and narrative theory*. Bloomington: University of Indiana Press.
- Saße, Günter 2010. Eine Leiche begeht Selbstmord. Joseph Roth: „Der Radetzkymarsch”. *Hofmannsthal Jahrbuch der europäischen Moderne* Bd. 18. 287–310.
- Saul, Nicholas 1998. Experimentelle Selbsterfahrung und Selbstdestruktion: Anatomie des Ichs in der literarischen Moderne. In Vietta, Silvio/Kemper, Dirk (szerk.): *Ästhetische Moderne in Europa. Grundzüge und Problemzusammenhänge seit der Romantik*. München: Wilhelm Fink. 321–342.
- Sánta Gábor 1993. Cholnoky Viktor Amanchich-novellái. In Géczi János (szerk.): *Cholnoky Viktor. Vár Ucca Tizenhét 1: 1. 91–99*.
- Sánta Gábor 2001. „Tout comprendre, mon ami!”. In Cholnoky Viktor: *Az álomirtó*. Szeged: Lazi. 187–210.
- Saße, Günter 2010. Eine Leiche begeht Selbstmord. Joseph Roth: „Der Radetzkymarsch”. *Hofmannsthal Jahrbuch der europäischen Moderne* 18. 287–310.
- Schaukal, Richard 1923. E. T. A. Hoffmann (ford. Szabó Lőrinc). Budapest: Kultúra Könyvkiadó, é. n.
- Scheffel, Michael 2007. Leo Perutz: Wohin rollst du, Äpfelchen... In Kindt, Tom/Meister, Jan Christoph (szerk.): *Leo Perutz' Romane. Von der Struktur zur Bedeutung*. Tübingen: Niemeyer. 81–93.
- Scheffel, Michael 2008. Nachwort. In Schnitzler, Arthur: *Traumnovelle und andere Erzählungen*. Frankfurt/M.: Fischer Taschenbuch Verlag. 394–403.

- Scheffel, Michael 2015. *Arthur Schnitzler. Erzählungen und Romane*. Berlin: Erich Schmidt. (Klassiker Lektüren, Bd. 14).
- Scheichl, Sigurd Paul 1993. Leo Perutz. Ein früher Meister der deutschsprachigen short story („Pour avoir bien servi“). In Fill, Alwin (szerk.): *New-Found-Lands. Festschrift für Harro Heinz Kühnelt zum 70. Geburtstag*. Tübingen: Narr. 27–42.
- Scherer, Stefan 1993. *Richard Beer-Hofmann und die Wiener Moderne*. Tübingen: Niemeyer. (Condition Judaica, Bd. 6).
- Schettler, Katja 2006. *Berlin, Wien... Wovon man spricht: das Thema Masse in deutschsprachigen Texten der zwanziger und Anfang der dreißiger Jahre. Versuch einer historisch-diskursanalytischen Lesart von Texten*. Tönning/Lübeck/Marburg: Der Andere Verlag.
- Schilling, Erik 2012. *Der historische Roman seit der Postmoderne. Umberto Eco und die deutsche Literatur*. Heidelberg: Winter.
- Schmid, Wolf 2005. *Elemente der Narratologie*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Schneider, Gerd K. 2014. Musikalische Hinweise in Erzählungen Arthur Schnitzlers. In Aurnhammer, Achim/Martin, Dieter/Schnitzler, Günter (szerk.): *Arthur Schnitzler und die Musik*. Würzburg: Ergon Verlag. (Klassische Moderne, Bd. 20). 99–109.
- Schneider, Sabine 2006. *Verheißung der Bilder. Das andere Medium in der Literatur um 1900*. Tübingen: Niemeyer.
- Schorske, Carl E. 1998. *Bécsi századvég: Politika és kultúra* (ford. Györfly Miklós). Budapest: Helikon.
- Schorske, Carl E. 2004. *Mit Geschichte denken. Übergänge in die Moderne* (übersetzt v. Georgia Illetschko u. Erik M. Vogt). Wien: Löcker (Wiener Schriften zur Historischen Kulturwissenschaft Bd. 2).
- Schultz, Stefan H. 1961. Hofmannsthal and Bacon: The Sources of the Chandos Letter. *Comparative Literature* 13: 1. 1–15.
- Schumacher, Horst 1967. *Leopold Andrian. Werk und Weltbild eines österreichischen Dichters*. Wien: Bergland Verlag.
- Schoolfield, George C. 2004. Malte Laurids Brigge. In Metzger, Erika A./Metzger, Michael M. (szerk.): *A Companion to the Works of Rainer Maria Rilke*. Rochester: Camden House. 154–187.
- Sebeok, Thomas A. 1994. *Signs. An Introduction to Semiotics*. Toronto and Buffalo: University of Toronto Press.
- Selbmann, Rolf 1994. *Der deutsche Bildungsroman*. Stuttgart: Metzler.
- Semino, Elena 2003. Possible worlds and mental spaces in Hemingway's „A very short story“. In Gavins, Joanna/Steen, Gerard (szerk.): *Cognitive poetics in practice*. London: Routledge. 83–98.
- Simonis, Annette 2008. Vom ästhetischen Blick zur „bricolage“. Zur Entstehung der modernen Kulturpoetik bei Georg Simmel und Walter Benjamin.

- In Brittnacher, Hans Richard/Klaue, Magnus (szerk.): *Unterwegs. Zur Poetik des Vagabundentums im 20. Jahrhundert*. Köln/Weimar/Wien: Böhlau. 9–26.
- Sommerhage, Claus 1993. *Romantische Aporien. Zur Kontinuität des Romantischen bei Novalis, Eichendorff, Hofmannsthal und Handke*. Paderborn: Schöningh.
- Sorg, Reto 1996. Aus dem „Garten der Erkenntnis“ in die „Gärten der Zeichen“. Zu den literarischen Erstlingen von Leopold Andrian und Carl Einstein. *Sprachkunst* 27: 2. 239–266.
- Speller, Jules 1998. *Mozarts Zauberflöte. Eine kritische Auseinandersetzung um ihre Deutung*. Oldenburg: Igel Verlag Wissenschaft.
- Sprengel, Peter 1998. *Geschichte der deutschsprachigen Literatur 1870–1900. Von der Reichsgründung bis zur Jahrhundertwende*. München, C. H. Beck.
- Sprengel, Peter 2004. *Geschichte der deutschsprachigen Literatur 1900–1918. Von der Jahrhundertwende bis zum Ende des Ersten Weltkriegs*. München: C. H. Beck.
- Sprengel, Peter/Streim, Gregor 1998. *Berliner und Wiener Moderne. Vermittlungen und Abgrenzungen in Literatur, Theater, Publizistik*. Wien/Köln/Weimar: Böhlau (Literatur in der Geschichte der Geschichte in der Literatur, Bd. 45).
- Stadler, Friedrich 1988. Ernst Mach – Leben, Werk und Wirkung. In Haller, Rudolf/uoš (szerk.): *Ernst Mach – Werk und Wirkung*. Wien: Verlag Holder-Pichler-Tempsky. 11–63.
- Stašková, Alice/Lützel, Paul Michael 2009. *Hermann Broch und die Künste*. Berlin: de Gruyter.
- Steinecke, Hartmut 1997. *E. T. A. Hoffmann*. Stuttgart: Reclam.
- Steiner, Uwe C. 1996. *Die Zeit der Schrift. Die Krise der Schrift und die Vergänglichkeit der Gleichnisse bei Hofmannsthal und Rilke*. München: Fink.
- Stix, Gottfried 1971. Der Sonderfall des Leopold von Andrian. *Studi Germanici* 9: 3. 477–489.
- Stockwell, Peter 2002. *Cognitive Poetics. An Introduction*. London/New York: Routledge.
- Stoupy, Joëlle 1996. *Maître de l'heure. Die Rezeption Paul Bourgets in der deutschsprachigen Literatur um 1890*. Frankfurt/M.: Peter Lang.
- Streim, Gregor 1996. „Die richtige Moderne“. Hermann Bahr und die Formierung der literarischen Moderne in Berlin. In *Hofmannsthal Jahrbuch zur europäischen Moderne Bd. 4*. 323–359.
- Streim, Gregor 2001. Vom „unrettbaren Ich“ zur „europäischen Idee“. Zum Verhältnis von Ästhetik und Politik in den Schriften Hermann Bahrs. In Lachinger, Johann (szerk.): *„Hermann Bahr – Mittler der europäischen Moderne“*. *Hermann Bahr-Symposium Linz 1998*. Jahrbuch des Adalbert Stifter Institutes Bd. 5/1998. 61–70.
- Surmann, Elke 2002. *Ein dichtes Gitter dunkler Herzen. Tod und Liebe bei Richard Beer-Hofmann und Arthur Schnitzler – Untersuchung zur Geschlechterdifferenz und der Mortifikation der „Anderen“*. Oldenburg: Igel Verlag.

- Swales, Martin 1971. *Arthur Schnitzler. A Critical Study*. Oxford: Clarendon Press.
- Szabó Erzsébet 2005. A fikcionális tulajdonnevek mint kettős profilú kifejezések. In Szabó Erzsébet/Vecsey Zoltán (szerk.): *Ki volt Sherlock Holmes? Tanulmányok a nevek szemantikájáról*. Szeged: Klebelsberg Kuno Egyetemi Kiadó 2005. 147–162.
- Szajbély Mihály 1989. *Csáth Géza*. Budapest: Gondolat.
- Szegedy-Maszák Mihály 1991. *Márai Sándor*. Budapest, Akadémiai
- Szegedy-Maszák Mihály 2007. Az átminősített múlt. A kettős Monarchia emléke a magyar irodalomban. In Gerő András (szerk.): *A Monarchia kora – ma*. Budapest: Új Mandátum Kiadó. 154–170.
- Szilágyi Zsófia 2004. A „feltámadó” Esti Kornél. *Alföld* 55: 1. 62–81.
- Taylor, Rodney 2006. The Spectre in Leopold Andrian’s Garden of Knowledge. *Seminar. A Journal of Germanic Studies* 42: 1. 33–57.
- Theodorsen, Cathrine 2006. *Leopold Andrian, seine Erzählung „Der Garten der Erkenntnis” und der Dilettantismus in Wien um 1900*. Hannover-Laatzten: Wehrhahn-Verlag.
- Ther, Philipp 2006. *Von Ostmitteleuropa nach Zentraleuropa. Kulturgeschichte als Area Studies*. URL: <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/forum/2006-06-004.pdf> (feltöltve 2006. 06. 02.).
- Thomka Beáta 1980. Narráció és reflexió. Novi Sad: Forum.
- Thomka Beáta 1986. *A pillanat formái. A rövidtörténet szerkezete és műfaja*. Újvidék: Fórum Könyvkiadó.
- Thomka Beáta 2001. *Beszél egy hang. Elbeszélők, poétikák*. Budapest: Kijárat Kiadó.
- Thompson, Bruce 1990. *Schnitzler’s Vienna. Image of a Society*. London: Routledge.
- Titzmann, Michael 1989. Das Konzept der „Person” und ihrer „Identität” in der deutschen Literatur um 1900. In Pfister, Manfred (szerk.): *Die Modernisierung des Ich. Studien zur Subjektconstitution in der Vor- und Frühmoderne*. Passau: Wissenschaftsverlag Richard Rothe. 36–52.
- Titzmann, Michael 1990. Theoretisch-methodologische Probleme einer Semiotik der Text-Bild-Relationen. In Harms, Wolfgang (szerk.): *Text und Bild, Bild und Text. DFG-Symposium 1988*. Stuttgart: Metzler. 368–384.
- Titzmann, Michael 2002. „Grenzziehung” vs. „Grenztilung”. Zu einer fundamentalen Differenz der Literatursysteme „Realismus” und „Frühe Moderne”. In Kraß, Hans (szerk.): *Weltentwürfe in Literatur und Medien. Phantastische Wirklichkeiten – realistische Imaginationen. Festschrift für Marianne Wünsch*. Kiel: Ludwig. 181–209.
- Todorov, Tzvetan 2002. *Bevezetés a fantasztikus irodalomba* (ford. Gelléri Gábor). Budapest: Napvilág.

- Tonkin, Kati 2008. *Joseph Roth's March Into History. From the Early Novels to „Radetzkyarsch” and „Die Kapuzinergruft”*. Rochester, New York: Camden House.
- Turner, Mark 1996. *The Literary Mind*. Oxford: Oxford University Press.
- Udd, Ursula 2005. Diskurse in der fiktionalen historischen Erzählung am Beispiel von Arthur Schnitzlers *Die Frau des Richters*. In Neuendorff, Dagmar u. a. (szerk.): *Alles wird gut. Beiträge des Finnischen Germanistentreffens 2001 in Turku/Abo, Finnland*. Frankfurt/M.: Peter Lang. 255–265.
- Ullmann Bettina 2000. *Fritz Mauthners Kunst- und Kulturvorstellungen. Zwischen Traditionalität und Modernität*. Frankfurt/M.: Peter Lang.
- Urbach, Reinhard 1974. *Schnitzler-Kommentar zu den erzählenden Schriften und dramatischen Werken*. München: Winkler Verlag.
- Vadai István 1993. Ultima manus manum lavat. Cholnoky Viktor Trivulzió-novelláinak szinoptikus kiadásáról. In Géczy János (szerk.): *Cholnoky Viktor. Veszprém: Vár Ucca Tizenhét 1:1*. 100–109.
- Vietta, Silvio/Kemper, Dirk 1998. Einleitung. In uők (szerk.): *Ästhetische Moderne in Europa. Grundzüge und Problemzusammenhänge seit der Romantik*. München: Wilhelm Fink. 1–55.
- Vitt-Maucher, Gisela 1989. *E. T. A. Hoffmanns Märchenschaffen. Kaleidoskop der Verfremdung in seinen sieben Märchen*. Chapel Hill/London: The University of North Carolina Press.
- Walther, Elisabeth 1979. *Allgemeine Zeichenlehre*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Warf, Barney/Arias, Santa 2008. *The Spatial Turn. Interdisciplinary Perspectives*. New York/London: Routledge.
- Warning, Rainer 2003. *Pariser Heterotopien. Der Zeitungsverkäufer am Luxembourg in Rilkes Malte Laurids Brigge*. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. (Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse. Sitzungsberichte, Jg. 2003, Heft 1).
- Webb, Karl E. 2001. Rainer Maria Rilke and the Visual Arts. In Metzger, Erika A./Metzger, Michael M. (szerk.): *A Companion to the Works of Rainer Maria Rilke*. Rochester: Camden House. 264–289.
- Weber, Tina 2010. „Der Dichter und diese Zeit”. Die Dichter-Figur in Hugo von Hofmannsthals Essayistik. Marburg: Tectum Verlag. (Wissenschaftliche Beiträge aus dem Textum Verlag Reihe Literaturwissenschaft, Bd. 13).
- Weigel, Sigrid 2002. Zum „topographical turn”. Kartographie, Topographie und Raumkonzepte in den Kulturwissenschaften. *KulturPoetik* 2,2. 151–165.
- Weiss János 2011. Utószó [a Levelek Cézanne-hoz]. *Nagyvilág* 56: 7–8. 623–630.
- Welsch, Wolfgang 2002. *Unsere postmoderne Moderne*. Berlin: Akademie-Verlag (Acta humaniora).

- Widmann, Andreas Martin 2009. *Kontrafaktische Geschichtsdarstellung. Untersuchungen an Romanen von Günter Grass, Thomas Pynchon, Thomas Brussig, Michael Kleeberg, Philip Roth und Christoph Ransmayr*. Heidelberg: Winter.
- Wiele, Jan 2010. *Poetologische Fiktion. Die selbstreflexive Künstlererzählung im 20. Jahrhundert*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- Wiethölter, Waltraud 1990. *Hofmannsthal oder die Geometrie des Subjekts. Psychostrukturelle und ikonographische Studien zum Prosawerk*. Tübingen: Niemeyer.
- Wilkens, Manja 1996. Etappen einer Genieästhetik. Lebensstationen und Kunsterfahrungen Rilkes. In Götte, Gisela/Danzke, Jo-Anne Birnie (szerk.): *Rainer Maria Rilke und die bildende Kunst seiner Zeit*. München/New York: Prestel. 9–29.
- Winkelvoss, Karine 2004. *Rilke, la pensée des yeux. Préface de Georges Didi-Hubermann*. Asnières: PIA. (Publications de l'Institut d'Allemand, Université de la Sorbonne Nouvelle, no. 35).
- Winthrop-Young, Geoffrey 2002. Ansichten der Traumverwertungsgesellschaft: Literarische und kulturelle Aspekte der Massendroge in Otto Soykas „Die Traumpeitsche“ und Leo Perutz' „Sankt Petri-Schnee“. *Modern Austrian Literature* 35: 3–4. 53–77.
- Wisely, Andrew 2007. Duty or Destiny. Compulsory Dueling in the Works of Arthur Schnitzler. In Stoklosa, Katarzyna/Strübind, Andrea (szerk.): *Glaube – Freiheit – Diktatur in Europa und den USA*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 755–770.
- Wunberg, Gotthart 1989. Chiffrierung und Selbstversicherung des Ich: Antikefiguration um 1900. In Pfister, Manfred (szerk.): *Die Modernisierung des Ich. Studien zur Subjektkonstitution in der Vor- und Frühmoderne*. Passau: Wissenschaftsverlag Richard Rothe. 190–201.
- Wunberg, Gotthart 1995. Einleitung. In uő (szerk.): *Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1880 und 1910*. Stuttgart: Reclam. 11–79.
- Wührl, Paul-Wolfgang 1984. *Das deutsche Kunstmärchen*. Heidelberg: Quelle & Meyer.
- Wünsch, Marianne 1989. Wege der „Person“ und ihrer „Selbstfindung“ in der fantastischen Literatur nach 1900. In Pfister, Manfred (szerk.): *Die Modernisierung des Ich. Studien zur Subjektkonstitution in der Vor- und Frühmoderne*. Passau: Wissenschaftsverlag Richard Rothe. 168–179.
- Wünsch, Marianne 1991a. *Die Fantastische Literatur der Frühen Moderne (1890–1930)*. Definition, denkgeschichtlicher Kontext, Strukturen. München: Fink.
- Wünsch, Marianne 1991b. Vom späten „Realismus“ zur „Frühen Moderne“. Versuch eines Modells des literarischen Strukturwandels. In Titzmann, Mi-

- chael (szerk.): *Modelle des literarischen Strukturwandels*. Tübingen: Niemeyer. 187–204.
- Yates, William E. 2003. Schnitzler und die Sprachkrise: Wort, Wahrheit und „Liebele!“. In Fliedl, Konstanze (szerk.): *Arthur Schnitzler im zwanzigsten Jahrhundert*. Wien: Picus Verlag. 212–226.
- Zalta, Edward N. 1987. Erzählung als Taufe des Helden. Wie man auf fiktionale Objekte Bezug nimmt. *Zeitschrift für Semiotik* 9: 1–2. 85–95. [angol változata: Referring to Fictional Characters. *Dialectica* 57 (2003): 2. 243–254].
- Zima, Peter V. 1997. *Moderne/Postmoderne*. Gesellschaft, Philosophie, Literatur. Tübingen/Basel: Francke.